

www.turkishstudies.net/economy

Turkish Studies - Economics, Finance, Politics

eISSN: 2667-5625

Research Article / Araştırma Makalesi

ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

Digital Sociology Beyond the West: A Systematic Review of Turkish Scholarship and the Case for Contextual Theorisation

Batı'nın Ötesinde Dijital Sosyoloji: Türkiye Yazınının Sistematik Derlemesi ve Bağlamsal Teorileştirme İhtiyacı

Serkan Yorgancılar*

Abstract: In contrast to the rapid digital transformation experienced in Türkiye, the theoretical response of the domestic sociology scholarship to this change has remained limited. Despite Türkiye ranking high globally in terms of digital transformation and social media usage, its digital sociology literature exhibits a fragmented structure that is devoid of conceptual production and heavily dependent on Eurocentric theories. To document and transcend this intellectual paradox, this article presents a systematic review of the digital sociology scholarship produced in Türkiye between 2010 and 2025. Guided by the PRISMA 2020 protocol, a comprehensive search was conducted across TR Dizin, DergiPark, and Google Scholar databases, yielding a final corpus of 82 academic publications that were subjected to inductive thematic analysis. The thematic mapping results reveal that the literature is structured around nine axes, with 25.6% of the publications heavily clustered around "disciplinary positioning and field institutionalization" debates. Rather than indicating scholarly maturity, this concentration exposes an unanchored institutional existence and an ongoing struggle for self-validation. Furthermore, the field is sustained by a fragmented and transient pool of authors making one-off contributions rather than an established community pursuing cumulative research programs. As a structural finding, the current literature systematically avoids original conceptualization and positions Türkiye merely as an empirical testing ground for Western theories, thereby reproducing the epistemic dependency that Connell conceptualizes as "Southern Theory". Consequently, this article argues that Türkiye's unique digital experiences—characterized by the simultaneous coexistence of hyper-connectivity, censorship, platform dependency, and diasporic life—demand contextual frameworks that cannot be imported, thereby underscoring the urgent necessity for "contextual theorization" rooted in local realities.

Keywords: digital sociology, digital society, thematic mapping, contextual theorization, Southern Theory.

Öz: Türkiye'de hızlı yaşanan dijital dönüşüme karşılık, yerli sosyoloji yazınının bu değişime kuramsal yanıtı sınırlı kalmıştır. Sosyal medya kullanımı ve dijitalleşmede ön sıralarda yer alan Türkiye'deki dijital sosyoloji yazını; parçalı, kavramsal üretimden uzak ve Batı merkezli teorilere bağımlı bir yapı sergilemektedir. Bu makale, söz konusu entelektüel paradoksu belgelemek ve aşmak amacıyla 2010–2025 yılları arasında

* Assoc. Prof. Dr., Ankara Bilim University

Doç. Dr., Ankara Bilim Üniversitesi

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8438-2012>

serkan.yorgancilar@ankarabilim.edu.tr

Cite as/ Atıf: Yorgancılar, S. (2026). Digital sociology beyond the West: A systematic review of Turkish scholarship and the case for contextual theorisation / Batı'nın ötesinde dijital sosyoloji: Türkiye yazınının sistematik derlemesi ve bağlamsal teorileştirme ihtiyacı. *Turkish Studies – Economics, Finance, Politics*, 21(Ö1), 3199-3248. [Special Issues Dedicated to Prof. Dr. Mahmut Özer], Ankara Bilim University Publications. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.95126>

Received/Geliş: 26 March/Mart 2026

Accepted/Kabul: 15 September/Eylül 2026

Published/Yayın: 20 September/Eylül 2026

Checked by plagiarism software

Türkiye'de üretilen dijital sosyoloji yazınının sistematik bir derlemesini sunmaktadır. PRISMA 2020 protokolü rehberliğinde yürütülen çalışma kapsamında TR Dizin, DergiPark ve Google Scholar veri tabanları taranmış; kriterlere uyan 82 akademik yayın tümevarımsal tematik analize tabi tutulmuştur. Tematik haritalama sonuçları, literatürün dokuz eksen etrafında şekillendiğini ve çalışmaların %25,6'sının doğrudan "disipliner konumlama ve alan kuruluşu" tartışmalarına yığıldığını göstermektedir. Bu durum, alanın olgunlaşmasından ziyade henüz kökleşmemiş kurumsal varoluşunu ve kendini var etme çabasını açığa vurmaktadır. Ayrıca literatürün, birikimli araştırma programları yürüten yerleşik bir topluluk yerine, çoğunlukla tek seferlik katkılar sunan dağınık bir yazar havuzu tarafından taşındığı saptanmıştır. Yapısal bir bulgu olarak mevcut yazın, Türkiye'yi özgün kavramsal üretim imkânı barındıran bir coğrafya olarak görmek yerine, Batılı teorilerin mekanik bir uygulama sahası olarak konumlandırmakta ve Connell'in "güney teorisi" adını verdiği epistemik bağımlılık ilişkisini yeniden üretmektedir. Makale, Türkiye'nin aşırı bağlantısallık, sansür, platform bağımlılığı ve diasporik yaşam gibi özgün dijital deneyimlerinin, ithal kavramlarla açıklanamayacağını savunarak yerel gerçeklikten beslenen "bağlamsal teorileştirme" ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: dijital sosyoloji, dijital toplum, tematik haritalama, bağlamsal teorileştirme, güney teorisi.

Structured Abstract:

Türkiye ranks among the most rapidly and intensely digitalized societies in the world today, characterized by advanced technological infrastructure, high mobile connectivity, and social media usage rates that consistently surpass global averages. However, the speed and structural depth of this societal transformation have not met an equally dynamic, critical, and original theoretical response within Turkish sociological scholarship. When examining the academic literature produced on digital sociology in Türkiye, a paradoxical picture emerges: despite the ubiquity of digital practices, the scholarship remains fragmented, structurally disengaged from original conceptual production, and heavily reliant on theoretical frameworks imported from the West. A systematic evaluation of the academic corpus produced between 2010 and 2025 under the guidance of the PRISMA protocol confirms this intellectual paradox. The empirical and theoretical evidence demonstrates that the field is sustained by a transient and scattered pool of authors unable to construct cumulative research agendas, contenting themselves with the surface-level application of Western analytical models to local empirical data sets.

This condition of epistemic dependency directly reproduces the structural asymmetry that Raewyn Connell conceptualizes as "Southern Theory." According to Connell, theoretical frameworks formulated within the specific historical, economic, and institutional realities of Western metropolises are projected as universal truths and exported to peripheral geographies. Consequently, non-Western societies are positioned merely as empirical testing grounds or data repositories rather than sites of legitimate theoretical innovation. In Turkish digital sociology, canonical references such as Deborah Lupton's digital sociology agenda, Manuel Castells's network society framework, and Byung-Chul Han's psychopolitics are frequently mobilized. However, these analytical models carry implicit, unexamined assumptions grounded in late-capitalist, secular, and institutionally stable Western environments. In hybrid contexts like Türkiye—where state surveillance, platform censorship, hyper-connectivity, diasporic life, and the digital reinforcement of traditional social networks coexist simultaneously—imported concepts fail to fully illuminate local reality, effectively veiling the specificities of local digital practices rather than explicating them.

A thematic mapping of the existing literature reveals that published works are clustered around nine primary thematic axes. Yet, the most telling aspect of this distribution lies in its structural concentration: a significant portion of the literature is heavily stacked within debates surrounding disciplinary positioning and institutional field establishment. When a nascent academic field dedicates nearly a quarter of its total scholarly output merely to defining its own boundaries and justifying its existence, it reflects an unanchored, institutional struggle for self-validation rather than intellectual maturity. Furthermore, research focusing on artificial intelligence and digital identity often favors descriptive overviews rather than methodologically rigorous inquiries. The vast majority of evaluated publications consist of theoretical literature reviews lacking empirical data collection, while contemporary methods such as netnography, digital ethnography, and platform API data analytics remain virtually absent, revealing that the field suffers from acute methodological limitations alongside its theoretical constraints.

This theoretical inertia and methodological uniformity cannot be dismissed as mere individual scholarly oversight; rather, they are the direct products of the institutional evaluation and incentive regimes governing Turkish academia. Performance-based academic incentive structures, which heavily prioritize quantifiable citation metrics and rapid publication outputs within international indexes, discourage researchers from undertaking the risks inherent in long-term field studies or original conceptualization. Instead, academics are systematically incentivized to import ready-made Western frameworks and mechanically apply them to domestic data sets, creating a culture of academic assembly. This structural reliance on external legitimacy obscures the fact that Türkiye's digital landscape offers an extraordinarily rich empirical foundation capable of generating impactful theoretical contributions to global sociology.

Overcoming this epistemic dependency requires neither a naive rejection of Western social theory nor an uncritical embrace of local exceptionalism. Instead, it calls for provincializing metropolitan theories by filtering them through local realities and advancing toward contextually grounded theorization. In this regard, several middle-range theoretical concepts derived from Türkiye's specific digital experience offer viable pathways forward. First, the dynamic of "trust within distrust" captures the rational ambiguity of users who actively participate in digital platforms despite full awareness of state surveillance and algorithmic control. Distinct from Western models of passive subjection or manufacturing consent, this practice reflects a strategic adaptation to hybrid political regimes. Second, contrary to Castells's thesis that the network society inevitably

dissolves traditional communal ties, the concept of "digital neo-asabiyyah" explains how kinship, regional, and religious solidarities are re-architected and strengthened via digital channels like family instant messaging groups. Third, "theo-digital habitus" articulates the complex synthesis between conservative Islamic religiosity and neoliberal market rationality through digital avenues such as halal dating applications and Islamic lifestyle influencers, extending secular Western theories of digital religion into non-Western contexts.

Ultimately, while digital sociology in Türkiye has generated a preliminary descriptive footprint, it has failed to convert this empirical presence into theoretical leverage against global epistemic hegemony. For the field to transition from a passive consumer of theory to an active generator of sociological knowledge, researchers must take the intellectual risk of conceptualizing the specific contradictions of their own context. Grounded knowledge produced from peripheral geographies possesses the transformative capacity to expose the blind spots of metropolitan frameworks, thereby enriching, decentralizing, and renewing global sociological thought from the margins.

Keywords: digital sociology, digital society, thematic mapping, contextual theorization, Southern Theory.

الملخص المنظم:

تُعَدُّ تركيا اليوم من بين المجتمعات الأسرع والأكثر كثافة في التحول الرقمي على مستوى العالم؛ إذ تتميز ببنية تحتية تكنولوجية متقدمة، ومستويات مرتفعة من الاتصال عبر الأجهزة المحمولة، ومعدلات لاستخدام وسائل التواصل الاجتماعي تتجاوز باستمرار المتوسطات العالمية. غير أن سرعة هذا التحول المجتمعي وعمقه البيئي لم يقابلهما تفاعل نظري مماثل في ديناميته ونقديته وأصالته ضمن الإنتاج السوسيولوجي التركي. فعند فحص الأدبيات الأكاديمية المنتجة في مجال علم الاجتماع الرقمي في تركيا، تتكشف صورة مفارقة: فعلى الرغم من الحضور الطاغي للممارسات الرقمية، يظل الإنتاج العلمي متشظيًا، ومنفصلًا بنيويًا عن إنتاج المفاهيم الأصلية، ومعتمدًا بدرجة كبيرة على الأطر النظرية المستوردة من الغرب. ويؤكد التقييم المنهجي للمتن الأكاديمي المنتج بين عامي 2010 و2025، بالاسترشاد ببروتوكول هذه المفارقة الفكرية. وتُبين الشواهد الإمبريقية والنظرية أن (PRISMA) البنود المفضلة للإبلاغ عن المراجعات المنهجية والتحليلات التلوية الحقل يستند إلى مجموعة متناثرة من الباحثين ذوي الإسهامات العابرة، الذين يعجزون عن بناء برامج بحثية تراكمية، ويكتفون بالتطبيق السطحي للنماذج التحليلية الغربية على مجموعات البيانات الإمبريقية المحلية.

وتُعيد هذه الحالة من التبعية المعرفية إنتاج اللاتناظر البيئي الذي تتناوله رايوين كونييل ضمن تصور لها «نظرية الجنوب». فوفقًا لكونييل، تُقدِّم الأطر النظرية المصوغة في إطار الوقائع التاريخية والاقتصادية والمؤسسية الخاصة بالحواسر الغربية بوصفها حقائق كونية وتُصدَّر إلى جغرافيات الأطراف. وبناءً على ذلك، تُوضَع المجتمعات غير الغربية في موقع مجرد ميادين للاختبار الإمبريقي أو مستودعات للبيانات، بدلًا من الاعتراف بها بوصفها مواقع مشروعة للابتكار النظري. وفي علم الاجتماع الرقمي التركي، يكثر توظيف مرجعيات تأسيسية مثل البرنامج البحثي لعلم الاجتماع الرقمي لدى ديورا لوبتون، وإطار مجتمع الشبكة لدى مانويل كاستلز، والسياسة النفسية لدى بيونغ تشول هان. بيد أن هذه النماذج التحليلية تنطوي على افتراضات ضمنية غير مفحوصة، متجذرة في بيانات غربية تتسم بالأسمالية المتأخرة والعلمانية، والاستقرار المؤسسي. وفي سياقات هجينة مثل تركيا، حيث تتعايش مراقبة الدولة، والرقابة على المنصات، والاتصال الفائق، والحياة في الشتات والتعزيز الرقمي للشبكات الاجتماعية التقليدية، تعجز المفاهيم المستوردة عن إضاءة الواقع المحلي إضاءةً وافية؛ بل تحجب، عمليًا، خصوصيات الممارسات الرقمية المحلية بدلًا من تفسيرها.

ويكشف رسم خريطة موضوعاتية للأدبيات القائمة عن تركز الأعمال المنشورة حول تسعة محاور موضوعاتية رئيسية. غير أن الجانب الأكثر دلالة في هذا التوزيع يتمثل في تركّزه البيئي؛ إذ تتكدّس نسبة كبيرة من الأدبيات ضمن نقاشات التوضع التخصصي والتأسيس المؤسسي للحقل. فعندما يخصص حقل أكاديمي ناشئ ما يقارب ربع إنتاجه العلمي الإجمالي لمجرد تحديد حدوده وتبرير وجوده، فإن ذلك يعكس صراعًا مؤسسيًا غير راسخ المرتكزات لإثبات مشروعية الذات، أكثر مما يعكس نضجًا فكريًا. فضلًا عن ذلك، غالبًا ما تؤثر البحوث التي تتناول الذكاء الاصطناعي والهوية الرقمية العروض الوصفية على الاستقصاءات الصارمة منهجيًا. وتتألف الغالبية العظمى من المنشورات التي خضعت للتقييم من مراجعات نظرية للأدبيات تقتصر على جمع البيانات الإمبريقية، في حين تكاد تغيب المناهج المعاصرة، مثل النتنوغرافيا ويكشف ذلك عن معاناة الحقل من قصور (API) والإثنوغرافيا الرقمية، وتحليلات بيانات المنصات المستخرجة عبر واجهات برمجة التطبيقات منهجي حاد، إلى جانب قيوده النظرية.

ولا يمكن اختزال هذا الجمود النظري والتجانس المنهجي في مجرد تقصير فردي من جانب الباحثين؛ بل إنهما نتاج مباشر لنظم التقييم والحوافز المؤسسية التي تحكم الوسط الأكاديمي التركي. فبني الحوافز الأكاديمية القائمة على الأداء، التي تمنح أولوية كبيرة لمؤشرات الاستشهاد القابلة للقياس الكمي ولسرعة إنتاج المنشورات المدرجة في الفهارس الدولية، تُثني الباحثين عن تحمّل المخاطر الملازمة للدراسات الميدانية طويلة الأمد أو لصياغة مفاهيم أصلية. وبدلًا من ذلك، يُحَقَّر الأكاديميون بصورة منهجية على استيراد أطر غربية جاهزة وتطبيقها آليًا على مجموعات البيانات المحلية، مما يُنشئ ثقافة للإنتاج الأكاديمي بمنطق التجميع. ويحجب هذا الاعتماد البيئي على الشرعية المستمدة من الخارج حقيقة أن المشهد الرقمي التركي يوفر قاعدة إمبريقية بالغة الثراء، قادرة على توليد إسهامات نظرية مؤثرة في علم الاجتماع العالمي.

ولا يقتضي تجاوز هذه التبعية المعرفية رفضًا ساذجًا للنظرية الاجتماعية الغربية، ولا تبنيًا غير نقدي لأطروحة الاستثنائية المحلية بل يتطلب إعادة وضع نظريات الحواسر المركزية في حدود سياقاتها الخاصة، بإخضاعها لاختبار الوقائع المحلية، والتقدم نحو تنظير متجذر في السياق. وفي هذا الصدد، تتيح مجموعة من المفاهيم النظرية متوسطة المدى، المستمدة من التجربة الرقمية الخاصة بتركيا، مسارات قابلة

للتطوير. أولاً، تُجسّد ديناميّة «الثقة في ظلّ انعدام الثقة» الالتباس العقلائي لدى المستخدمين الذين يشاركون بفاعلية في المنصات الرقمية رغم إدراكهم التام لمراقبة الدولة والتحكم الخوارزمي. وتعبّر هذه الممارسة عن تكيف استراتيجي مع الأنظمة السياسية الهجينة، بما يميّزها عن النماذج الغربية للخضوع السلبّي أو صناعة القبول. ثانياً، وعلى خلاف أطروحة كاستلز القائلة إنّ مجتمع الشبكة يُفضي حتماً إلى تفكك الروابط الجماعية التقليدية، يفسّر مفهوم «العصبية الرقمية الجديدة» كيف يُعاد تشكيل بُنى التضامن القرابي والمناطقّي والديني وتعزيزها عبر قنوات رقمية، مثل مجموعات التراسل الفوري العائلية. ثالثاً، يصوغ مفهوم «الهيبينوس الديني-الرقمي» التركيب المعقّد بين التدين الإسلامي المحافظ وعقلانية السوق النيوليبرالية، من خلال قنوات رقمية، مثل تطبيقات التعارف الحلال والمؤثرين في أنماط الحياة الإسلامية، موسّعاً بذلك نطاق النظريات الغربية العلمانية للدين الرقمي ليشمل سياقات غير غربية.

وفي المحصلة، على الرغم من أنّ علم الاجتماع الرقمي في تركيا قد أرسى حضوراً وصفيّاً أوليّاً، فإنّه أخفق في تحويل هذا الحضور الإمبريقي إلى قدرة نظرية تمكّنه من منازعة الهيمنة المعرفية العالمية. ولكي ينتقل الحقل من مستهلك سلبي للنظرية إلى منتج فاعل للمعرفة السوسولوجية، يتعيّن على الباحثين تحمّل المخاطرة الفكرية الملازمة لصياغة مفاهيم تستوعب التناقضات الخاصة بسياقهم. فالمعرفة المتجذّرة في الواقع والمُنْتِجة من جغرافيات الأطراف تمتلك قدرة تحويلية على كشف مواطن العمى في أطر الحواضر المركزية، ومن ثمّ إثراء الفكر السوسولوجي العالمي، وتفكيك مركزيته، وتجديده انطلاقاً من الهوامش.

الكلمات المفتاحية: علم الاجتماع الرقمي، المجتمع الرقمي، رسم الخرائط الموضوعاتية، التنظير السياقي، نظرية الجنوب

Résumé Structuré:

La Türkiye figure aujourd'hui parmi les sociétés où la numérisation progresse le plus rapidement et avec la plus grande intensité au monde. Elle se caractérise par une infrastructure technologique avancée, une forte connectivité mobile et des taux d'utilisation des médias sociaux qui dépassent régulièrement les moyennes mondiales. Toutefois, la rapidité et la profondeur structurelle de cette transformation sociétale n'ont pas suscité, dans la recherche sociologique turque, une réponse théorique d'un dynamisme, d'une portée critique et d'une originalité comparables. L'examen de la littérature académique consacrée à la sociologie numérique en Türkiye fait apparaître une situation paradoxale : malgré l'omniprésence des pratiques numériques, la production scientifique demeure fragmentée, structurellement dissociée de l'élaboration conceptuelle originale et fortement tributaire de cadres théoriques importés de l'Occident. Une évaluation systématique du corpus académique produit entre 2010 et 2025, conduite selon le protocole PRISMA, confirme ce paradoxe intellectuel. Les éléments empiriques et théoriques montrent que le champ repose sur un ensemble dispersé d'auteurs aux contributions ponctuelles, qui ne parviennent pas à construire des programmes de recherche cumulatifs et se contentent d'appliquer superficiellement des modèles analytiques occidentaux à des ensembles de données empiriques locales.

Cette situation de dépendance épistémique reproduit directement l'asymétrie structurelle que Raewyn Connell conceptualise dans sa « théorie du Sud ». Selon Connell, les cadres théoriques élaborés à partir des réalités historiques, économiques et institutionnelles particulières des métropoles occidentales sont érigés en vérités universelles, puis exportés vers les espaces périphériques. Les sociétés non occidentales se trouvent ainsi cantonnées au statut de terrains de validation empirique ou de réservoirs de données, au lieu d'être reconnues comme des lieux légitimes d'innovation théorique. Dans la sociologie numérique turque, des références canoniques telles que le programme de sociologie numérique de Deborah Lupton, le cadre de la société en réseaux de Manuel Castells et la psychopolitique de Byung-Chul Han sont fréquemment mobilisées. Toutefois, ces modèles analytiques véhiculent des présupposés implicites, non interrogés, ancrés dans des environnements occidentaux caractérisés par le capitalisme tardif, la sécularisation et la stabilité institutionnelle. Dans des contextes hybrides comme celui de la Türkiye, où coexistent surveillance étatique, censure des plateformes, hyperconnectivité, vie diasporique et renforcement numérique des réseaux sociaux traditionnels, les concepts importés ne permettent pas d'éclairer pleinement la réalité locale. Ils tendent, de fait, à occulter les spécificités des pratiques numériques locales plutôt qu'à les expliciter.

Une cartographie thématique de la littérature existante révèle que les travaux publiés se regroupent autour de neuf axes thématiques principaux. L'aspect le plus révélateur de cette répartition réside néanmoins dans sa concentration structurelle : une part importante de la littérature se concentre sur les débats relatifs au positionnement disciplinaire et à l'institutionnalisation du champ. Lorsqu'un champ académique émergeant consacre près du quart de sa production scientifique totale à la seule définition de ses frontières et à la justification de son existence, cette situation témoigne davantage d'une lutte institutionnelle d'autolégitimation dépourvue d'assises solides que d'une maturité intellectuelle. Par ailleurs, les recherches portant sur l'intelligence artificielle et l'identité numérique privilégient souvent les présentations descriptives au détriment d'enquêtes méthodologiquement rigoureuses. La très grande majorité des publications évaluées consiste en des

revues théoriques de la littérature sans collecte de données empiriques, tandis que les méthodes contemporaines, telles que la netnographie, l'ethnographie numérique et l'analyse des données des plateformes au moyen de leurs interfaces de programmation d'applications (API), demeurent pratiquement absentes. Ce constat révèle que le champ souffre de carences méthodologiques aiguës, parallèlement à ses contraintes théoriques.

Cette inertie théorique et cette uniformité méthodologique ne sauraient être réduites à de simples négligences individuelles de la part des chercheurs ; elles constituent plutôt les produits directs des régimes institutionnels d'évaluation et d'incitation qui structurent le monde universitaire turc. Les dispositifs d'incitation académique fondés sur la performance, qui accordent une priorité marquée aux indicateurs quantifiables de citations et à la production rapide de publications dans des revues indexées à l'international, découragent les chercheurs de prendre les risques inhérents aux enquêtes de terrain de longue durée ou à l'élaboration de conceptualisations originales. Les universitaires sont, au contraire, systématiquement incités à importer des cadres occidentaux prêts à l'emploi et à les appliquer mécaniquement à des ensembles de données nationales, favorisant ainsi une culture de l'assemblage académique. Cette dépendance structurelle à l'égard d'une légitimité externe masque le fait que le paysage numérique de la Türkiye offre un socle empirique d'une richesse exceptionnelle, susceptible de générer des contributions théoriques majeures à la sociologie mondiale.

Le dépassement de cette dépendance épistémique n'exige ni un rejet naïf de la théorie sociale occidentale ni une adhésion acritique à l'exceptionnalisme local. Il suppose plutôt de provincialiser les théories métropolitaines en les confrontant aux réalités locales et de progresser vers une théorisation ancrée dans le contexte. À cet égard, plusieurs concepts théoriques de moyenne portée, issus de l'expérience numérique spécifique de la Türkiye, ouvrent des pistes fécondes. Premièrement, la dynamique de la « confiance au sein de la défiance » saisit l'ambiguïté rationnelle des utilisateurs qui participent activement aux plateformes numériques tout en étant pleinement conscients de la surveillance étatique et du contrôle algorithmique. Se distinguant des modèles occidentaux de sujétion passive ou de fabrication du consentement, cette pratique traduit une adaptation stratégique aux régimes politiques hybrides. Deuxièmement, contrairement à la thèse de Castells selon laquelle la société en réseaux dissout inévitablement les liens communautaires traditionnels, le concept de « néo-asabiyya numérique » explique comment les solidarités de parenté, d'appartenance régionale et de religion sont reconfigurées et renforcées par des canaux numériques, tels que les groupes familiaux de messagerie instantanée. Troisièmement, l'« habitus théo-numérique » exprime la synthèse complexe entre religiosité islamique conservatrice et rationalité marchande néolibérale, à travers des dispositifs et des acteurs numériques tels que les applications de rencontres halal et les influenceurs promouvant des modes de vie islamiques. Ce concept étend ainsi les théories occidentales séculières de la religion numérique aux contextes non occidentaux.

En définitive, si la sociologie numérique en Türkiye a établi une première présence descriptive, elle n'est pas parvenue à convertir cette présence empirique en un levier théorique permettant de contester l'hégémonie épistémique mondiale. Pour que le champ passe du statut de consommateur passif de théories à celui de producteur actif de connaissances sociologiques, les chercheurs doivent prendre le risque intellectuel de conceptualiser les contradictions spécifiques de leur propre contexte. Les savoirs ancrés dans les réalités des espaces périphériques possèdent une capacité transformatrice à révéler les angles morts des cadres métropolitains, contribuant ainsi à enrichir, à décentrer et à renouveler la pensée sociologique mondiale à partir des marges.

Mots-clés: Sociologie numérique, société numérique, cartographie thématique, théorisation contextuelle, théorie du Sud.

Resumen Estructurado:

Türkiye figura actualmente entre las sociedades que experimentan una digitalización más rápida e intensa a escala mundial, caracterizada por una infraestructura tecnológica avanzada, una elevada conectividad móvil y tasas de uso de las redes sociales que superan sistemáticamente los promedios globales. Sin embargo, la velocidad y la profundidad estructural de esta transformación social no han encontrado una respuesta teórica igualmente dinámica, crítica y original en la producción sociológica turca. El examen de la literatura académica sobre sociología digital en Türkiye revela un panorama paradójico: pese a la ubicuidad de las prácticas digitales, la producción científica sigue fragmentada, estructuralmente desvinculada de la elaboración

conceptual original y fuertemente dependiente de marcos teóricos importados de Occidente. Una evaluación sistemática del corpus académico producido entre 2010 y 2025, realizada conforme al protocolo PRISMA, confirma esta paradoja intelectual. La evidencia empírica y teórica demuestra que el campo se sostiene sobre un conjunto disperso de autores con una participación transitoria, incapaces de construir agendas de investigación acumulativas y que se limitan a aplicar superficialmente modelos analíticos occidentales a conjuntos de datos empíricos locales.

Esta condición de dependencia epistémica reproduce directamente la asimetría estructural que Raewyn Connell conceptualiza en su «teoría del Sur». Según Connell, los marcos teóricos formulados a partir de las realidades históricas, económicas e institucionales específicas de las metrópolis occidentales se presentan como verdades universales y se exportan a las geografías periféricas. En consecuencia, las sociedades no occidentales quedan relegadas a la condición de meros espacios de contrastación empírica o repositorios de datos, en lugar de ser reconocidas como ámbitos legítimos de innovación teórica. En la sociología digital turca se recurre frecuentemente a referencias canónicas como la agenda de sociología digital de Deborah Lupton, el marco de la sociedad red de Manuel Castells y la psicopolítica de Byung-Chul Han. No obstante, estos modelos analíticos incorporan supuestos implícitos, no examinados, arraigados en entornos occidentales caracterizados por el capitalismo tardío, la secularidad y la estabilidad institucional. En contextos híbridos como Türkiye, donde coexisten la vigilancia estatal, la censura de las plataformas, la hiperconectividad, la vida diaspórica y el reforzamiento digital de las redes sociales tradicionales, los conceptos importados no logran esclarecer plenamente la realidad local y, de hecho, ocultan las especificidades de las prácticas digitales locales en lugar de explicarlas.

Una cartografía temática de la literatura existente revela que los trabajos publicados se agrupan en torno a nueve ejes temáticos principales. Sin embargo, el aspecto más revelador de esta distribución radica en su concentración estructural: una proporción significativa de la literatura se concentra en debates sobre el posicionamiento disciplinar y la constitución institucional del campo. Cuando un campo académico incipiente dedica casi una cuarta parte de su producción científica total únicamente a definir sus propias fronteras y justificar su existencia, ello refleja una lucha institucional por la autolegitimación carente de un anclaje sólido, más que una madurez intelectual. Asimismo, las investigaciones centradas en la inteligencia artificial y la identidad digital suelen privilegiar las exposiciones descriptivas frente a las indagaciones metodológicamente rigurosas. La gran mayoría de las publicaciones evaluadas consiste en revisiones teóricas de la literatura que carecen de recopilación de datos empíricos, mientras que métodos contemporáneos como la netnografía, la etnografía digital y el análisis de datos de las plataformas mediante interfaces de programación de aplicaciones (API) permanecen prácticamente ausentes. Esto pone de manifiesto que el campo presenta profundas limitaciones metodológicas, además de sus restricciones teóricas.

Esta inercia teórica y esta uniformidad metodológica no pueden atribuirse a simples descuidos individuales de los investigadores; constituyen, más bien, productos directos de los regímenes institucionales de evaluación e incentivos que rigen el ámbito académico turco. Las estructuras de incentivos académicos basadas en el rendimiento, que otorgan una marcada prioridad a los indicadores cuantificables de citación y a la producción acelerada de publicaciones en medios incluidos en índices internacionales, disuaden a los investigadores de asumir los riesgos inherentes a los estudios de campo de larga duración o a la conceptualización original. En su lugar, se incentiva sistemáticamente a los académicos a importar marcos occidentales prediseñados y aplicarlos mecánicamente a conjuntos de datos nacionales, lo que genera una cultura de ensamblaje académico. Esta dependencia estructural de la legitimidad externa oculta el hecho de que el panorama digital de Türkiye ofrece una base empírica extraordinariamente rica, capaz de generar contribuciones teóricas de gran repercusión para la sociología mundial.

Superar esta dependencia epistémica no exige un rechazo ingenuo de la teoría social occidental ni una adhesión acrítica al excepcionalismo local. Por el contrario, requiere provincializar las teorías metropolitanas, sometiéndolas al contraste con las realidades locales, y avanzar hacia una teorización contextualizada. En este sentido, varios conceptos teóricos de alcance medio derivados de la experiencia digital específica de Türkiye ofrecen vías viables para avanzar. En primer lugar, la dinámica de la «confianza en medio de la desconfianza» capta la ambigüedad racional de los usuarios que participan activamente en las plataformas digitales pese a ser plenamente conscientes de la vigilancia estatal y del control algorítmico. A diferencia de los modelos occidentales de sujeción pasiva o de fabricación del consentimiento, esta práctica refleja una adaptación estratégica a los regímenes políticos híbridos. En segundo lugar, frente a la tesis de Castells de que la sociedad

red disuelve inevitablemente los vínculos comunitarios tradicionales, el concepto de «neoasabiyya digital» explica cómo las solidaridades de parentesco, regionales y religiosas se reconfiguran y refuerzan mediante canales digitales, como los grupos familiares de mensajería instantánea. En tercer lugar, el «habitus teodigital» articula la compleja síntesis entre la religiosidad islámica conservadora y la racionalidad neoliberal de mercado a través de vías digitales, como las aplicaciones de citas halal y los influenciadores que promueven estilos de vida islámicos, ampliando así las teorías occidentales seculares de la religión digital hacia contextos no occidentales.

En última instancia, aunque la sociología digital en Türkiye ha establecido una presencia descriptiva preliminar, no ha logrado convertir esta presencia empírica en una herramienta teórica para cuestionar la hegemonía epistémica global. Para que el campo pase de ser un consumidor pasivo de teoría a convertirse en un generador activo de conocimiento sociológico, los investigadores deben asumir el riesgo intelectual de conceptualizar las contradicciones específicas de su propio contexto. El conocimiento arraigado en las realidades de las geografías periféricas posee la capacidad transformadora de revelar los puntos ciegos de los marcos metropolitanos y, con ello, enriquecer, descentrar y renovar el pensamiento sociológico mundial desde los márgenes.

Palabras clave: sociología digital, sociedad digital, cartografía temática, teorización contextual, teoría del Sur.

结构式摘要：

土耳其是当今世界数字化进程最为迅速、程度最为密集的社会之一，其特点包括先进的技术基础设施、高水平的移动互联，以及持续高于全球平均水平的社交媒体使用率。然而，在土耳其社会学研究中，尚未出现与这一社会转型的速度及其结构性深度相匹配的、兼具活力、批判性与原创性的理论回应。考察土耳其数字社会学领域的学术文献，可以发现一种悖论性图景：尽管数字实践无处不在，相关研究却仍然呈现碎片化状态，在结构上脱离原创性概念生产，并高度依赖从西方引入的理论框架。遵循系统评价与荟萃分析优先报告条目（PRISMA）规范，对2010—2025年间形成的学术文献进行系统评价，进一步证实了这一学术悖论。经验证据与理论证据表明，该领域主要由一批参与具有短暂性、彼此分散的作者所支撑，他们未能构建具有累积性的研究议程，而是满足于将西方分析模型表层化地应用于本土经验数据集。

这种认识论依附状态直接再生产了雷文·康奈尔在“南方理论”中所概念化的结构性不对称。康奈尔指出，在西方中心地区特定的历史、经济与制度现实中形成的理论框架，被塑造为普遍真理，并输出至边缘地区。因此，非西方社会仅被定位为经验检验场域或数据储存库，而非具有正当性的理论创新之地。在土耳其数字社会学研究中，黛博拉·勒普顿的数字社会学研究议程、曼纽尔·卡斯特的网络社会框架，以及韩炳哲的精神政治学等经典参照被频繁援引。然而，这些分析模型包含着未经审视的隐含预设，其根基在于晚期资本主义、世俗化且制度稳定的西方环境。在土耳其这样的混合型情境中，国家监控、平台审查、超连接状态、离散社群生活，以及传统社会网络的数字化强化同时并存。输入性概念无法充分阐明本土现实，实际上反而遮蔽了本土数字实践的特殊性，而非对其作出解释。

对现有文献进行主题图谱分析发现，已发表研究主要聚集于九个核心主题轴线。然而，这一分布最具揭示性的特征在于其结构性集中：相当一部分文献密集分布于有关学科定位与领域制度化建设的讨论之中。当一个新兴学术领域将近四分之一的学术产出仅用于界定自身边界和论证自身存在的合理性时，这所反映的，与其说是思想上的成熟，不如说是一场缺乏稳固根基的制度性自我正当化斗争。此外，围绕人工智能与数字身份展开的研究，往往偏重描述性概述，而非方法严谨的探究。绝大多数受评估的出版物属于未开展经验数据收集的理论性文献综述，而网络民族志、数字民族志，以及基于平台应用程序编程接口（API）的数据分析等当代研究方法则几乎缺席。这表明，该领域除受到理论约束外，还存在严重的方法论局限。

这种理论惰性与方法同质化不能简单归结为研究者个人的学术疏忽；相反，它们是支配土耳其学术界的制度性评价与激励机制的直接产物。以绩效为基础的学术激励结构高度重视可量化的引

文指标，以及在国际索引收录体系内快速发表成果，这使研究者缺乏动力去承担长期田野研究或原创性概念建构所固有的风险。取而代之的是，学术人员受到系统性激励，倾向于引入现成的西方框架，并将其机械地应用于国内数据集，由此形成一种学术组装文化。这种对外部正当性认可的结构性依赖，遮蔽了一个事实：土耳其的数字景观提供了极其丰富的经验基础，能够为全球社会学带来具有重要影响力的理论贡献。

克服这种认识论依附，既不要求天真地拒斥西方社会理论，也不意味着不加批判地拥抱本土例外论。相反，这要求通过本土现实的检验，将中心地区的理论“地方化”，并推进植根于具体情境的理论建构。在这方面，若干源自土耳其特定数字经验的中层理论概念提供了可行的推进路径。首先，“不信任中的信任”这一动态机制，揭示了用户在充分知晓国家监控与算法控制的情况下，仍积极参与数字平台所呈现的理性模糊性。不同于西方关于被动臣服或制造同意的模型，这一实践体现了对混合型政治体制的策略性适应。其次，与卡斯特关于网络社会必然消解传统共同体纽带的论断相反，“数字新阿萨比亚” (digital neo-asabiyyah) 这一概念解释了亲缘、地域与宗教团结如何通过家庭即时通信群组等数字渠道得到重新组织与强化。再次，“神学—数字惯习” (theo-digital habitus) 阐释了保守的伊斯兰宗教性与新自由主义市场理性之间的复杂综合形态；这一综合通过清真婚恋应用程序、伊斯兰生活方式网络意见领袖等数字途径得以呈现，从而将西方关于数字宗教的世俗理论拓展至非西方情境。

归根结底，尽管土耳其数字社会学已初步形成描述性研究积累，却未能将这种经验层面的存在转化为抗衡全球认识论霸权的理论力量。要使该领域从被动的理论消费者转变为积极的社会学知识生产者，研究者必须承担思想风险，对自身情境中的特定矛盾进行概念化。产生于边缘地区、扎根于具体情境的知识，具有揭示中心地区理论框架盲点的变革潜能，进而能够从边缘出发，丰富全球社会学思想，推动其去中心化，并促成其更新。

关键词： 数字社会学、数字社会、主题图谱分析、情境化理论建构、南方理论。

Структурированная Аннотация:

Сегодня Турция относится к числу обществ с наиболее быстрыми и интенсивными процессами цифровизации в мире. Её отличают развитая технологическая инфраструктура, высокий уровень мобильной подключённости и показатели использования социальных сетей, устойчиво превышающие среднемировые значения. Однако скорость и структурная глубина этой общественной трансформации не получили столь же динамичного, критического и оригинального теоретического осмысления в турецкой социологической науке. Анализ академической литературы по цифровой социологии в Турции выявляет парадоксальную картину: несмотря на повсеместное распространение цифровых практик, научная продукция остаётся фрагментированной, структурно оторванной от производства оригинальных концептов и в значительной степени зависимой от теоретических рамок, заимствованных на Западе. Систематическая оценка корпуса академических публикаций за 2010–2025 годы, проведённая в соответствии с протоколом PRISMA, подтверждает этот интеллектуальный парадокс. Эмпирические и теоретические свидетельства показывают, что данная область поддерживается разрозненным кругом авторов с эпизодическим участием, которые не способны выстраивать кумулятивные исследовательские программы и ограничиваются поверхностным применением западных аналитических моделей к массивам локальных эмпирических данных.

Такое состояние эпистемической зависимости непосредственно воспроизводит структурную асимметрию, концептуализируемую Рэйвин Коннелл в рамках «теории Юга». Согласно Коннелл, теоретические конструкции, сформулированные в специфических исторических, экономических и институциональных условиях западных метрополий, представляются в качестве универсальных истин и экспортируются в периферийные регионы. В результате незападным обществам отводится лишь роль площадок для эмпирической проверки или хранилищ данных, а не легитимных пространств теоретических инноваций. В турецкой цифровой социологии часто используются такие канонические ориентиры, как исследовательская повестка цифровой социологии Деборы Лаптон, концепция сетевого общества Мануэля Кастельса и психополитика Бён-Чхоль Хана. Однако эти аналитические модели содержат неявные, нерефлексируемые предпосылки, укоренённые в западных условиях позднего

капитализма, секулярности и институциональной стабильности. В гибридных контекстах, подобных турецкому, где одновременно сосуществуют государственное наблюдение, цензура платформ, гиперподключённость, диаспоральная жизнь и цифровое укрепление традиционных социальных сетей, заимствованные понятия не позволяют в полной мере раскрыть локальную реальность. Фактически они скорее скрывают специфику местных цифровых практик, чем объясняют её.

Тематическое картирование существующей литературы показывает, что опубликованные работы группируются вокруг девяти основных тематических направлений. Однако наиболее показательной характеристикой этого распределения является его структурная концентрация: значительная часть литературы сосредоточена на дискуссиях о дисциплинарном позиционировании и институциональном становлении исследовательского поля. Когда формирующаяся академическая область посвящает почти четверть совокупной научной продукции исключительно определению собственных границ и обоснованию своего существования, это свидетельствует скорее об институциональной борьбе за самолегитимацию, лишённой устойчивых оснований, чем об интеллектуальной зрелости. Кроме того, исследования искусственного интеллекта и цифровой идентичности зачастую отдают предпочтение описательным обзорам, а не методологически строгому анализу. Подавляющее большинство рассмотренных публикаций составляют теоретические обзоры литературы, не предполагающие сбора эмпирических данных, тогда как современные методы, включая нетнографию, цифровую этнографию и анализ данных платформ с использованием интерфейсов прикладного программирования (API), практически отсутствуют. Это свидетельствует о том, что наряду с теоретическими ограничениями данная область испытывает острый дефицит методологического инструментария.

Эту теоретическую инерцию и методологическое единообразие нельзя свести к отдельным упущениям исследователей; напротив, они являются прямым следствием институциональных режимов оценивания и стимулирования, регулирующих турецкую академическую среду. Системы академического стимулирования, основанные на результативности и отдающие безусловный приоритет количественным показателям цитирования и быстрому выпуску публикаций в изданиях, включённых в международные индексы, препятствуют готовности исследователей принимать риски, присущие длительным полевым исследованиям или оригинальной концептуализации. Вместо этого учёных систематически побуждают заимствовать готовые западные теоретические рамки и механически применять их к отечественным массивам данных, формируя тем самым культуру академической сборки. Такая структурная зависимость от внешней легитимности затухивает тот факт, что цифровой ландшафт Турции предоставляет исключительно богатую эмпирическую основу, способную обеспечить значимый теоретический вклад в мировую социологию.

Преодоление этой эпистемической зависимости не требует ни наивного отказа от западной социальной теории, ни некритического принятия идеи локальной исключительности. Оно предполагает провинциализацию теорий метрополий посредством их соотнесения с местными реалиями и продвижение к контекстуально укоренённому теоретизированию. В этой связи несколько теоретических концептов среднего уровня, выведенных из специфического цифрового опыта Турции, открывают перспективные направления дальнейшего развития. Во-первых, динамика «доверия внутри недоверия» позволяет схватить рациональную неоднозначность поведения пользователей, активно участвующих в цифровых платформах, несмотря на полное осознание государственного наблюдения и алгоритмического контроля. В отличие от западных моделей пассивного подчинения или производства согласия, эта практика отражает стратегическую адаптацию к гибридным политическим режимам. Во-вторых, вопреки тезису Кастельса о том, что сетевое общество неизбежно разрушает традиционные общинные связи, концепт «цифровой неосабиини» объясняет, каким образом родственная, региональная и религиозная солидарность перестраивается и укрепляется посредством цифровых каналов, таких как семейные группы в мессенджерах. В-третьих, «теоцифровой габитус» выражает сложный синтез консервативной исламской религиозности и неолиберальной рыночной рациональности, реализуемый через такие цифровые формы, как халяльные приложения для знакомств и инфлюенсеры, продвигающие исламский образ жизни. Тем самым этот концепт расширяет применимость западных секулярных теорий цифровой религии к незападным контекстам.

В конечном счёте, хотя цифровая социология в Турции сформировала первоначальный пласт описательных исследований, ей не удалось преобразовать это эмпирическое присутствие в

तेоретический ресурс противодействия глобальной эпистемической гегемонии. Для перехода от пассивного потребления теории к активному производству социологического знания исследователям необходимо принять интеллектуальный риск концептуализации специфических противоречий собственного контекста. Укоренённое в конкретных реалиях знание, производимое в периферийных регионах, обладает преобразующим потенциалом, позволяющим выявлять слепые зоны теоретических рамок метрополий и тем самым обогащать, децентрировать и обновлять мировую социологическую мысль с периферии.

Ключевые слова: цифровая социология, цифровое общество, тематическое картирование, контекстуальное теоретизирование, теория Юга.

संरचित सार:

तुर्किये आज विश्व के उन समाजों में शामिल है जहाँ डिजिटलीकरण अत्यंत तीव्र गति और व्यापक सघनता के साथ हो रहा है। उन्नत तकनीकी अवसंरचना, उच्च मोबाइल संपर्कता और वैश्विक औसत से निरंतर अधिक रहने वाली सोशल मीडिया उपयोग दरें इसकी प्रमुख विशेषताएँ हैं। तथापि, इस सामाजिक रूपांतरण की गति और संरचनात्मक गहराई के अनुरूप तुर्किये के समाजशास्त्रीय अनुसंधान में समान रूप से गतिशील, आलोचनात्मक और मौलिक सैद्धांतिक प्रत्युत्तर विकसित नहीं हुआ है। तुर्किये में डिजिटल समाजशास्त्र पर प्रकाशित अकादमिक साहित्य का परीक्षण एक विरोधाभासी परिदृश्य उजागर करता है: डिजिटल प्रथाओं की सर्वव्यापकता के बावजूद, विद्वत् उत्पादन विखंडित बना हुआ है, मौलिक संकल्पनात्मक उत्पादन से संरचनात्मक रूप से विच्छिन्न है और पश्चिम से आयातित सैद्धांतिक रूपरेखाओं पर अत्यधिक निर्भर है। व्यवस्थित समीक्षाओं और मेटा-विश्लेषणों के लिए वरीय प्रतिवेदन मॉडों संबंधी प्रोटोकॉल (PRISMA) के मार्गदर्शन में 2010 से 2025 के बीच निर्मित अकादमिक साहित्य-समुच्चय का व्यवस्थित मूल्यांकन इस बौद्धिक विरोधाभास की पुष्टि करता है। आनुभविक और सैद्धांतिक साक्ष्य दर्शाते हैं कि यह क्षेत्र ऐसे बिखरे हुए लेखकों के समूह पर निर्भर है जिनकी सहभागिता क्षणिक है और जो संचयी अनुसंधान कार्यक्रम विकसित करने में असमर्थ रहते हुए स्थानीय आनुभविक डेटा-समुच्चयों पर पश्चिमी विश्लेषणात्मक प्रतिमानों के सतही अनुप्रयोग से ही संतुष्ट हो जाते हैं।

ज्ञानमीमांसात्मक निर्भरता की यह स्थिति उस संरचनात्मक असममिति का प्रत्यक्ष पुनरुत्पादन करती है जिसे रेविन कॉनेल अपनी “दक्षिणी सिद्धांत” (Southern Theory) की अवधारणा में निरूपित करती हैं। कॉनेल के अनुसार, पश्चिमी महानगरीय केंद्रों की विशिष्ट ऐतिहासिक, आर्थिक और संस्थागत वास्तविकताओं के भीतर निर्मित सैद्धांतिक रूपरेखाओं को सार्वभौमिक सत्य के रूप में प्रस्तुत करके परिधीय भूभागों में निर्यात किया जाता है। परिणामस्वरूप, गैर-पश्चिमी समाजों को वैध सैद्धांतिक नवाचार के स्थलों के बजाय मात्र आनुभविक परीक्षण-स्थलों अथवा डेटा-भंडारों के रूप में स्थापित किया जाता है। तुर्किये के डिजिटल समाजशास्त्र में डेबोरा लएन की डिजिटल समाजशास्त्र संबंधी अनुसंधान कार्यसूची, मैनुएल कास्टेल्स की नेटवर्क समाज संबंधी रूपरेखा और ब्युंग-चुल हान की मनोराजनीति जैसे प्रतिष्ठित सैद्धांतिक संदर्भों का बार-बार उपयोग किया जाता है। किंतु इन विश्लेषणात्मक प्रतिमानों में ऐसी अंतर्निहित, अपरीक्षित मान्यताएँ निहित हैं जिनकी जड़ें उत्तरवर्ती पूँजीवाद, धर्मनिरपेक्षता और संस्थागत स्थिरता से युक्त पश्चिमी परिवेशों में हैं। तुर्किये जैसे संकर संदर्भों में—जहाँ राज्य निगरानी, प्लेटफ़ॉर्म सेंसरशिप, अतिसंपर्कता, प्रवासी जीवन और पारंपरिक सामाजिक नेटवर्कों का डिजिटल सुदृढ़ीकरण एक साथ विद्यमान हैं—आयातित अवधारणाएँ स्थानीय वास्तविकता को पूर्णतः स्पष्ट नहीं कर पातीं। वस्तुतः वे स्थानीय डिजिटल प्रथाओं की विशिष्टताओं की व्याख्या करने के बजाय उन्हें ढक देती हैं।

विद्यमान साहित्य का विषयगत मानचित्रण दर्शाता है कि प्रकाशित अध्ययन नौ प्रमुख विषयगत अक्षों के आसपास केंद्रित हैं। फिर भी, इस वितरण का सर्वाधिक संकेतपूर्ण पक्ष इसकी संरचनात्मक संकेंद्रितता है: साहित्य का एक महत्वपूर्ण भाग अनुशासनगत अवस्थिति और क्षेत्र की संस्थागत स्थापना से संबंधित विमर्शों में अत्यधिक केंद्रित है। जब कोई उभरता हुआ अकादमिक क्षेत्र अपने कुल विद्वत् उत्पादन का लगभग एक-चौथाई भाग केवल अपनी सीमाएँ निर्धारित करने और अपने अस्तित्व का औचित्य सिद्ध करने में लगाता है, तो यह बौद्धिक परिपक्वता के बजाय ठोस आधार से रहित संस्थागत स्व-वैधीकरण के संघर्ष को प्रतिबिंबित करता है। इसके अतिरिक्त, कृत्रिम बुद्धिमत्ता और डिजिटल पहचान पर केंद्रित अनुसंधान प्रायः पद्धतिगत रूप से कठोर अन्वेषणों की अपेक्षा वर्णनात्मक अवलोकनों को प्राथमिकता देते हैं। मूल्यांकित प्रकाशनों का विशाल बहुमत ऐसी सैद्धांतिक साहित्य समीक्षाओं से बना है जिनमें आनुभविक डेटा-संग्रह का अभाव है। वहीं, नेटनोग्राफी, डिजिटल नृवंशविज्ञान और प्लेटफ़ॉर्म के एप्लिकेशन प्रोग्रामिंग इंटरफ़ेस (API) के माध्यम से डेटा-

विश्लेषण जैसी समकालीन पद्धतियाँ लगभग अनुपस्थित हैं। इससे स्पष्ट होता है कि यह क्षेत्र अपनी सैद्धांतिक बाधाओं के साथ-साथ गंभीर पद्धतिगत सीमाओं से भी ग्रस्त है।

इस सैद्धांतिक जड़ता और पद्धतिगत एकरूपता को केवल व्यक्तिगत शोधकर्ताओं की अकादमिक चूक मानकर खारिज नहीं किया जा सकता; बल्कि ये तुर्किये के अकादमिक जगत को संचालित करने वाली संस्थागत मूल्यांकन और प्रोत्साहन व्यवस्थाओं के प्रत्यक्ष परिणाम हैं। प्रदर्शन-आधारित अकादमिक प्रोत्साहन संरचनाएँ, जो परिमाणात्मक रूप से मापनीय उद्धरण संकेतकों और अंतरराष्ट्रीय अनुक्रमणिकाओं में शामिल प्रकाशनों के तीव्र उत्पादन को अत्यधिक प्राथमिकता देती हैं, शोधकर्ताओं को दीर्घकालिक क्षेत्र-अध्ययनों अथवा मौलिक संकल्पनात्मक निर्माण में निहित जोखिम उठाने से हतोत्साहित करती हैं। इसके बजाय, शिक्षाविदों को व्यवस्थित रूप से तैयार पश्चिमी रूपरेखाएँ आयात करने और उन्हें देशीय डेटा-समुच्चयों पर यांत्रिक ढंग से लागू करने के लिए प्रोत्साहित किया जाता है, जिससे अकादमिक संयोजन की संस्कृति विकसित होती है। बाहरी वैधता पर यह संरचनात्मक निर्भरता इस तथ्य को ओझल कर देती है कि तुर्किये का डिजिटल परिदृश्य असाधारण रूप से समृद्ध आनुभविक आधार प्रदान करता है, जो वैश्विक समाजशास्त्र के लिए प्रभावशाली सैद्धांतिक योगदान उत्पन्न करने में सक्षम है।

इस ज्ञानमीमांसात्मक निर्भरता से उबरने के लिए न तो पश्चिमी सामाजिक सिद्धांत का भोला-भाला निषेध आवश्यक है और न ही स्थानीय अपवादवाद का आलोचनारहित स्वीकार। इसके बजाय, आवश्यक है कि महानगरीय केंद्रों के सिद्धांतों को स्थानीय वास्तविकताओं की कसौटी पर परखते हुए उनका प्रांतीयकरण किया जाए और संदर्भाधारित सिद्धांतीकरण की दिशा में आगे बढ़ा जाए। इस संबंध में, तुर्किये के विशिष्ट डिजिटल अनुभव से व्युत्पन्न कई मध्य-परासीय सैद्धांतिक अवधारणाएँ आगे बढ़ने के व्यवहार्य मार्ग प्रस्तुत करती हैं। पहली, “अविश्वास के भीतर विश्वास” की गतिकी उन उपयोगकर्ताओं की तर्कसंगत अस्पष्टता को निरूपित करती है जो राज्य निगरानी और एल्गोरिदिक नियंत्रण के प्रति पूर्णतः सचेत होने के बावजूद डिजिटल प्लेटफॉर्मों में सक्रिय रूप से भाग लेते हैं। निष्क्रिय अधीनता अथवा सहमति-निर्माण के पश्चिमी प्रतिमानों से भिन्न, यह प्रथा संकर राजनीतिक व्यवस्थाओं के प्रति रणनीतिक अनुकूलन को प्रतिबिंबित करती है। दूसरी, कास्टेल्स की इस स्थापना के विपरीत कि नेटवर्क समाज अनिवार्यतः पारंपरिक सामुदायिक बंधनों को विघटित करता है, “डिजिटल नव-असबिब्या” की अवधारणा स्पष्ट करती है कि पारिवारिक त्वरित संदेश समूहों जैसे डिजिटल माध्यमों से नातेदारी, क्षेत्रीय और धार्मिक एकजुटताओं का पुनर्गठन तथा सुदृढीकरण कैसे होता है। तीसरी, “धर्म-डिजिटल हैबिटस” (theo-digital habitus) की अवधारणा हलाल डेटिंग अनुप्रयोगों और इस्लामी जीवनशैली को प्रोत्साहित करने वाले डिजिटल प्रभावकों जैसे माध्यमों में रूढ़िवादी इस्लामी धार्मिकता तथा नवउदारवादी बाज़ार तर्कसंगतता के बीच जटिल संश्लेषण को अभिव्यक्त करती है। इस प्रकार, यह डिजिटल धर्म के धर्मनिरपेक्ष पश्चिमी सिद्धांतों का विस्तार गैर-पश्चिमी संदर्भों तक करती है।

अंततः, यद्यपि तुर्किये के डिजिटल समाजशास्त्र ने एक प्रारंभिक वर्णनात्मक उपस्थिति स्थापित की है, तथापि वह इस आनुभविक उपस्थिति को वैश्विक ज्ञानमीमांसात्मक वर्चस्व को चुनौती देने वाले सैद्धांतिक सामर्थ्य में रूपांतरित नहीं कर पाया है। इस क्षेत्र को सिद्धांत के निष्क्रिय उपभोक्ता से समाजशास्त्रीय ज्ञान के सक्रिय उत्पादक में परिवर्तित करने के लिए शोधकर्ताओं को अपने संदर्भ के विशिष्ट अंतर्विरोधों के संकल्पनात्मक निरूपण का बौद्धिक जोखिम उठाना होगा। परिधीय भूभागों से उत्पन्न, स्थानीय वास्तविकताओं में निहित ज्ञान में महानगरीय सैद्धांतिक रूपरेखाओं के दृष्टिगत अंधबिंदुओं को उजागर करने की रूपांतरणकारी क्षमता है। इस प्रकार, वह हाशियों से वैश्विक समाजशास्त्रीय चिंतन को समृद्ध, विकेंद्रित और नवीकृत कर सकता है।

मुख्य शब्द: डिजिटल समाजशास्त्र, डिजिटल समाज, विषयगत मानचित्रण, संदर्भाधारित सिद्धांतीकरण, दक्षिणी सिद्धांत।

Yapılandırılmış Özet:

Türkiye, gelişmiş teknolojik altyapısı, yüksek mobil bağlantılılık düzeyi ve küresel ortalamaları istikrarlı biçimde aşan sosyal medya kullanım oranlarıyla günümüzde dünyanın en hızlı ve yoğun biçimde dijitalleşen toplumları arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, söz konusu toplumsal dönüşümün hızı ve yapısal derinliği, Türkiye’deki sosyoloji çalışmalarında aynı ölçüde dinamik, eleştirel ve özgün bir kuramsal karşılık bulamamıştır. Türkiye’de dijital sosyoloji alanında üretilen akademik literatür incelendiğinde paradoksal bir görünüm ortaya çıkmaktadır: Dijital pratiklerin her alana yayılmasına karşın akademik üretim parçacı kalmakta, özgün kavramsal üretimden yapısal olarak kopuk bir nitelik taşımakta ve Batı’dan aktarılan kuramsal çerçevelere büyük ölçüde bağımlı bulunmaktadır. PRISMA protokolü rehberliğinde, 2010–2025

yılları arasında üretilen akademik külliyyatın sistematik olarak değerlendirilmesi, bu entelektüel paradoksu doğrulamaktadır. Ampirik ve kuramsal kanıtlar, alanın birikimli araştırma gündemleri oluşturamayan, yerel ampirik veri setlerine Batılı analitik modelleri yüzeysel biçimde uygulamakla yetinen, alana katılımı süreklilik göstermeyen dağınık bir yazar topluluğu tarafından sürdürüldüğünü göstermektedir.

Bu epistemik bağımlılık durumu, Raewyn Connell'in "Güney Kuramı" çerçevesinde kavramsallaştırdığı yapısal asimetriyi doğrudan yeniden üretmektedir. Connell'a göre Batılı metropollerin özgül tarihsel, ekonomik ve kurumsal gerçeklikleri içerisinde oluşturulan kuramsal çerçeveler, evrensel hakikatler olarak sunulmakta ve çevre coğrafyalara ihraç edilmektedir. Dolayısıyla Batı dışı toplumlar, meşru kuramsal yenilik alanları olarak değil, yalnızca ampirik sına sahalrı veya veri depoları olarak konumlandırılmaktadır. Türkiye'deki dijital sosyoloji çalışmalarında Deborah Lupton'ın dijital sosyoloji gündemi, Manuel Castells'in ağ toplumu çerçevesi ve Byung-Chul Han'ın psikopolitikası gibi kanonik referanslara sıklıkla başvurulmaktadır. Ancak bu analitik modeller, geç kapitalist, seküler ve kurumsal açıdan istikrarlı Batılı ortamların koşullarına dayanan, örtük ve sorgulanmamış varsayımlar taşımaktadır. Devlet gözetiminin, platform sansürünün, hiperbağılantılılığın, diasporik yaşamın ve geleneksel toplumsal ağların dijital yollarla pekiştirilmesinin eş zamanlı olarak bir arada bulunduğu Türkiye gibi melez bağlamlarda, ithal kavramlar yerel gerçekliği bütünüyle aydınlatmakta yetersiz kalmakta; yerel dijital pratiklerin özgüllüklerini açıklamak yerine fiilen perdelemektedir.

Mevcut literatürün tematik haritalandırılması, yayımlanmış çalışmaların dokuz temel tematik eksen etrafında kümelandığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, bu dağılımın en açıklayıcı yönü yapısal yoğunlaşmasında yatmaktadır: Literatürün önemli bir bölümü, disipliner konumlanma ve alanın kurumsal kuruluşuna ilişkin tartışmalarda yoğunlaşmaktadır. Yeni gelişen bir akademik alanın toplam bilimsel üretiminin yaklaşık dörtte birini yalnızca kendi sınırlarını tanımlamaya ve varlığını gerekçelendirmeye ayırması, entelektüel olgunluktan ziyade sağlam dayanaklardan yoksun, kurumsal bir kendini meşrulaştırma mücadelesini yansıtmaktadır. Ayrıca yapay zekâ ve dijital kimlik odaklı araştırmalar, çoğu zaman yöntemsel açıdan titiz incelemeler yerine betimleyici genel değerlendirmeleri tercih etmektedir. Değerlendirilen yayınların çok büyük bir bölümü, ampirik veri toplama içermeyen kuramsal literatür incelemelerinden oluşurken netnografi, dijital etnografi ve platformların uygulama programlama arayüzleri (API) üzerinden veri analizi gibi çağdaş yöntemler neredeyse hiç kullanılmamaktadır. Bu durum, alanın kuramsal kısıtlarının yanı sıra ciddi yöntemsel sınırlılıklar taşıdığını da göstermektedir.

Bu kuramsal atalet ve yöntemsel tekbiçimlilik, yalnızca araştırmacıların bireysel akademik ihmalleri olarak değerlendirilemez; aksine bunlar, Türkiye'deki akademik yaşamı yöneten kurumsal değerlendirme ve teşvik rejimlerinin doğrudan ürünleridir. Ölçülebilir atıf göstergelerine ve uluslararası dizinlerde yer alan yayınların hızla üretilmesine büyük ölçüde öncelik veren performansa dayalı akademik teşvik yapıları, araştırmacıları uzun süreli saha çalışmalarının veya özgün kavramsallaştırmanın içerdiği riskleri üstlenmekten uzaklaştırmaktadır. Bunun yerine akademisyenler, hazır Batılı çerçeveleri ithal etmeye ve bunları ülke içindeki veri setlerine mekanik biçimde uygulamaya sistematik olarak teşvik edilmekte; böylece bir akademik montaj kültürü oluşmaktadır. Dışsal meşruiyete yönelik bu yapısal bağımlılık, Türkiye'nin dijital manzarasının küresel sosyolojiye etkili kuramsal katkılar üretebilecek, olağanüstü zengin bir ampirik temel sunduğu gerçeğini görünmez kılmaktadır.

Bu epistemik bağımlılığın aşılması, ne Batılı toplumsal kuramın naif biçimde reddedilmesini ne de yerel istisnacılığın eleştirisiz benimsenmesini gerektirmektedir. Bunun yerine, metropol kuramlarının yerel gerçekliklerin süzgecinden geçirilerek taşralştırılmasını ve bağlama dayalı kuramsallaştırmaya doğru ilerlenmesini gerektirmektedir. Bu doğrultuda, Türkiye'nin özgül dijital deneyiminden türetilen çeşitli orta menzilli kuramsal kavramlar, ilerlemek için uygulanabilir yollar sunmaktadır. İlk olarak, "güvensizlik içinde güven" dinamiği, devlet gözetiminin ve algoritmik denetimin bütünüyle farkında olmalarına rağmen dijital platformlara etkin biçimde katılan kullanıcıların rasyonel müphemliğini kavramaktadır. Batılı edilgen tabiiyet veya rıza üretimi modellerinden farklı olarak bu pratik, melez siyasal rejimlere stratejik bir uyarlanmayı yansıtmaktadır. İkinci olarak, Castells'in ağ toplumunun geleneksel topluluk bağlarını kaçınılmaz biçimde çözdüğü yönündeki tezinin aksine, "dijital yeni asabiyet" kavramı; akrabalık, bölgesel aidiyet ve din temelindeki dayanışmaların, aile içi anlık mesajlaşma grupları gibi dijital kanallar aracılığıyla nasıl yeniden yapılandırıldığını ve güçlendirildiğini açıklamaktadır. Üçüncü olarak, "teo-dijital habitus", helal tanışma uygulamaları ve İslami yaşam tarzı etkileyicileri gibi dijital kanallar üzerinden muhafazakâr İslami dindarlık

ile neoliberal piyasa rasyonalitesi arasında kurulan karmaşık sentezi ifade etmekte; böylece dijital dine ilişkin seküler Batılı kuramların kapsamını Batı dışı bağlamlara genişletmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye’de dijital sosyoloji başlangıç düzeyinde betimleyici bir iz bırakmış olsa da bu ampirik varlığı küresel epistemik hegemonyaya karşı kuramsal bir etki gücüne dönüştürememiştir. Alanın edilgen bir kuram tüketicisinden etkin bir sosyolojik bilgi üreticisine dönüşebilmesi için araştırmacıların, kendi bağlamlarının özgül çelişkilerini kavramsallaştırmanın entelektüel riskini üstlenmeleri gerekmektedir. Çevre coğrafyalarda üretilen, somut gerçekliklere dayalı bilgi, metropol çerçevelerinin kör noktalarını açığa çıkarabilecek dönüştürücü bir kapasiteye sahiptir. Böylece küresel sosyolojik düşünceyi çevreden hareketle zenginleştirebilir, merkezileştirebilir ve yenileyebilir.

Anahtar Kelimeler: Dijital sosyoloji, dijital toplum, tematik haritalandırma, bağlamsal kuramsallaştırma, Güney Kuramı.

www.turkishstudies.net/economy

Turkish Studies - Economics, Finance, Politics

eISSN: 2667-5625

Digital Sociology Beyond the West: A Systematic Review of Turkish Scholarship and the Case for Contextual Theorisation

The Paradox Between Digital Acceleration and Theoretical Stagnation

Turkey ranks among the world's most intensely digitalized societies. Eighty-five percent of the population uses the internet; social media participation rates consistently top global comparisons. Mobile connectivity has embedded itself across nearly every dimension of daily life, fundamentally restructuring social relations. Yet the velocity of this transformation has not generated an equivalent theoretical response within Turkish sociology. Digital sociology stands as the field tasked with mapping, interrogating, and conceptualizing this shift. When we examine existing Turkish-language digital sociology scholarship, however, it appears thematically fragmented, methodologically uniform, and theoretically dependent on frameworks produced elsewhere. This article begins from this paradox and offers an assessment of digital sociology scholarship.

The precursors to contemporary digital sociology research emerged in the 1990s within cybersociology and internet studies. Early academic inquiry addressed how digital technologies affected societies and individuals. Those initial studies centered on virtual communities and identity construction. By the early 2010s, digital sociology emerged as a distinct subdiscipline. Foundational work drove rapid expansion. Lupton (2015) identified four requirements for digital sociology research: using digital tools, examining digital technology use, analyzing digital data, and engaging critically with digital knowledge politics. Castells (1996), the Spanish sociologist who laid much of digital sociology's theoretical foundation, mapped the structural logic of the transition from industrial to network society. He traced how technological networks reshaped social movement organization. His core argument held that information flows became the primary organizing logic of social life. Han (2017), working from a different philosophical angle, analyzed the emergence of psychopolitical regimes in which digital platforms do not merely surveil subjects but conscript their interiority as productive force. These three theoretical clusters together comprise contemporary digital sociology's intellectual horizon.

Yet all three share a feature: geographic imagination rooted in the West. Lupton writes from Australia but theorizes from Silicon Valley. Castells draws on experience from the United States, Europe, and East Asia. Han, born in Seoul and South Korean, produces philosophy from Berlin. Turkey, where authoritarian platform governance intersects with mass migration, diaspora digital existence meets deep class fragility, algorithmic inequality compounds historical political polarization, and all unfold within distinctive public formations—Turkey does not appear in these canonical accounts. This absence is not merely empirical gap but theoretical gap. When Turkish researchers turn to digital sociology, as this review will show, they have largely proceeded by importing Western concepts and applying them to Turkish data, thereby reproducing what Connell (2007) termed "southern theory"—a condition of epistemic dependence in which peripheral societies function as data mines for metropolitan frameworks rather than generating concepts from their own

distinctive experience. Connell argues that general sociology theory as taught in universities today—from Marx, Weber, Durkheim through Bourdieu, Giddens, and Coleman—is not universal. These theories represent local experience of Northern metropolises (Western Europe and North America) imposed globally as universal truth.

This article presents a systematic review of digital sociology scholarship produced in Turkey between 2010 and 2025. The review serves two simultaneous purposes. First, a cartographic one: it traces the field's first comprehensive thematic map, documenting what subjects receive attention, how they are approached, and through which theoretical lenses. Second, having completed that mapping, it critiques the present state, identifying structural gaps and arguing that Turkey's distinctive digital experience—the simultaneity of hyperconnectivity with censorship, platform dependency with political mobilization, diaspora digital life with algorithmic governance—demands concepts that cannot be imported from elsewhere.

The analysis follows these research questions:

What are the dominant thematic clusters in Turkish digital sociology writing during 2010–2025?

What theoretical frameworks structure this scholarship, and what are their geographic and intellectual origins?

Where do conceptual and methodological gaps exist, and what would contextually grounded Turkish digital sociology look like?

Digital Sociology as Western Project: Precursors and Limits

Theoretical Foundations of Digital Sociology

Digital sociology emerged as one response to a fundamental question: how do sociological theory and method comprehend a moment when social life interpenetrates with digital technologies? Lupton (2015) defines the field across four practical axes: deploying digital tools for professional practice; establishing academic identity within digital environments; using digital data for sociological inquiry; and critically analyzing the role of digital technologies in social life. This framework positions digital sociology not merely as a new research subject but as a methodological project requiring sociology to rethink itself. For Lupton, digital sociology constitutes not cumulative expansion, adding social media platforms or algorithms as objects of study, but rupture: it demands that researchers redefine their own position, data, and methods under digital conditions.

The field's second pillar rests on Castells's (1996) theory of network society. Castells argues that in the information age, the basic unit of social organization shifts from hierarchical institutions to fluid networks, restructuring space, time, and power relations. The network society thesis rests on the assumption that traditional bonds weaken, replaced by interest-based, flexible connections. Power no longer concentrates in central institutions but becomes immanent to networks themselves. Since the late 1990s, this thesis has become nearly inevitable starting point for digital sociology; most subsequent scholars have accepted it without interrogation.

The third theoretical source lies in Han's (2017) concept of psychopolitics. Han contends that in the digital age, power no longer operates as external compulsion but as internalized performance imperative, inciting subjects toward self-exploitation. Surveillance transforms from externally imposed monitoring into a relation reproduced through voluntary participation. Han's argument marks conscious break from Foucault's disciplinary power model: in disciplinary society, the subject takes form under the injunction "you must not"; in performance society, the subject exhausts itself under the promise "you can."

The Problem of Western Centrality

All three theoretical sources share one feature: each emerged from a specific historical and geographic context, the late capitalist, secular, institutionally stable social structures of North America and Western Europe. Lupton's digital sociology program assumes an environment where academic infrastructure operates relatively freely, where legal and technical access to digital data is possible. Castells's network society thesis emerges from societies where traditional bonds have already weakened substantially, where individualization has advanced considerably. Han's psychopolitics achieves meaning within a context where external coercion remains relatively invisible, where neoliberal performance culture predominates.

When transferred to semi-peripheral societies like Turkey, the mismatch between the theory's context of production and its context of application goes largely unexamined. In Turkey, digital participation interlocks with direct and visible state intervention: platform access restrictions, content removal demands, digital surveillance legislation. This differs substantially from Han's predicted model of internalized, invisible power. Traditional bonds do not dissolve as Castells forecasted; they reproduce and even strengthen in digital space. Academic production conditions signal not Lupton's assumed free research environment but an academic field shaped by performance metrics and structural constraint.

This discrepancy is not merely empirical difference but deep epistemological problem, one that challenges the validity conditions of the theories' fundamental assumptions. In social science, no theory arises in history-free or geography-independent vacuum; rather, it bears traces of the social and cultural ecosystem within which it was constructed. Every theory harbors numerous structural presuppositions that remain implicit because they appear "given" in their context of production. Which state-citizen relations count as normal or normative, what level of rationalization and individualization is expected of persons, what degree of academic freedom and institutional autonomy prevails—these constitute the invisible spine of Western-centered theory. Because these hidden premises remain unformulated, when theory transfers to another geography, they persist as structural blind spots; the conceptual apparatus gets mechanically applied as though it were universal, timeless, neutral analytic tool.

When this tacit contextuality and ontological incommensurability pass unexamined and copied, the imported conceptual sets become screens obscuring local reality rather than illuminating it. Turkey's digital experience and digital sociology field exemplify this concretely. The theoretical frameworks Global North developed through surveillance mechanisms, public sphere dynamics, and platform capitalism miss Turkey's distinctive state tradition, modes of articulation to network society, polarization dynamics within digital publics, and cultural capital codes. Applying Western theory directly to local terrain without critical examination leaves Turkey's own digital practices, resistance formations, and structural transformations entirely invisible in the literature, producing theoretical desolation.

The Necessity of Contextual Theorization

Connell's (2007) *Southern Theory: The Global Dynamics of Knowledge in Social Science* demonstrates that nearly all social theory has been produced in a handful of Global North metropolises and exported to the rest of the world under claims of universal validity. For Connell, this constitutes not merely representation deficit but epistemological problem: Southern experience gets read through Northern categories, not through its own concepts. This renders the distinctive dimensions of such experience systematically invisible. Connell terms this "generalization of metropolitan theory." She argues it is not merely a justice question but analytical impoverishment. Southern experience represents a potentially extraordinarily rich resource for understanding world societies' diversity, yet existing theoretical apparatus renders this richness invisible.

This article identifies the same structural problem in digital sociology specifically, within Turkey's context, and proposes contextual theorization as its solution. Contextual theorization does not mean rejecting Western theory. Rather, it entails determining the conditions under which theory holds, the conditions under which it fails, and generating new questions from local experience where that failure appears. Bhambra (2014) and Go (2016) characterize this approach as effort to correct sociology's own foundational Euro-centrism. This correction does not require rebuilding theory from scratch. It requires mapping theory's blind spots systematically and permitting the periphery's experience to speak in its own voice at those points. The sections that follow systematically examine whether Turkish digital sociology scholarship has pursued this correction.

Methods

Research Design

This study draws on the reporting logic of PRISMA 2020 protocol developed by Page et al. (2021), but detaches it from its validation function in clinical research and positions it as a framework oriented toward transparency and auditability. The protocol functions here not as "proof that correct conclusions were reached" but as "declaration that the review process remains auditable." This distinction matters: PRISMA is deployed not to validate objective, reproducible reality as in natural science, but to lay open to readers the concrete steps through which a qualitative interpretive process unfolds.

This positioning choice clarifies a tension frequently encountered when systematic review methods transfer to social science. PRISMA was originally developed to standardize cumulative evidence synthesis in medical research. In that context, indicators like "number of included studies" and "effect size" serve measurement of relatively stable realities such as treatment efficacy. In social science, the research object itself—here, Turkish-language digital sociology scholarship—is not static but historically variable, constructed through interpretive reading. This study adopts PRISMA's systematicity while declining its positivist foundations. It preserves transparency of the review process while explicitly situating interpretation within an interpretive framework.

Databases and Search Protocol

The search was conducted across three primary sources. TR Dizin is the official directory of peer-reviewed Turkish journals. DergiPark hosts the majority of these journals. Google Scholar captured early-access and republished content the other two sources did not cover. This three-source approach reflects how sociology scholarship produced in Turkey actually gets indexed.

Keywords appeared in both Turkish and English. Some Turkish sociology scholarship is published in English, and Turkish articles routinely use English keywords. The English search deployed "digital sociology" AND Turkey, "digital society" AND Turkey, "social media" AND sociology AND Turkey, and "algorithmic" AND society AND Turkey. Turkish searches used "dijital sosyoloji", "dijital toplum" AND sosyoloji, "sosyal medya" AND sosyoloji, "algoritma" AND toplum, and "platform kapitalizmi".

The review period runs from 2010 to 2025. This timeframe is not arbitrary. Social media use became mass phenomenon in Turkey around 2010, and scholarly writing began responding at that moment. 2025 marked the final complete year before the review started.

Inclusion and Exclusion Criteria

Five axes structured the inclusion and exclusion decisions. For publication type, peer-reviewed articles and book chapters entered the review. Newspaper pieces, reports, and theses were excluded. Theses warrant separate mention because they could fuel their own review.

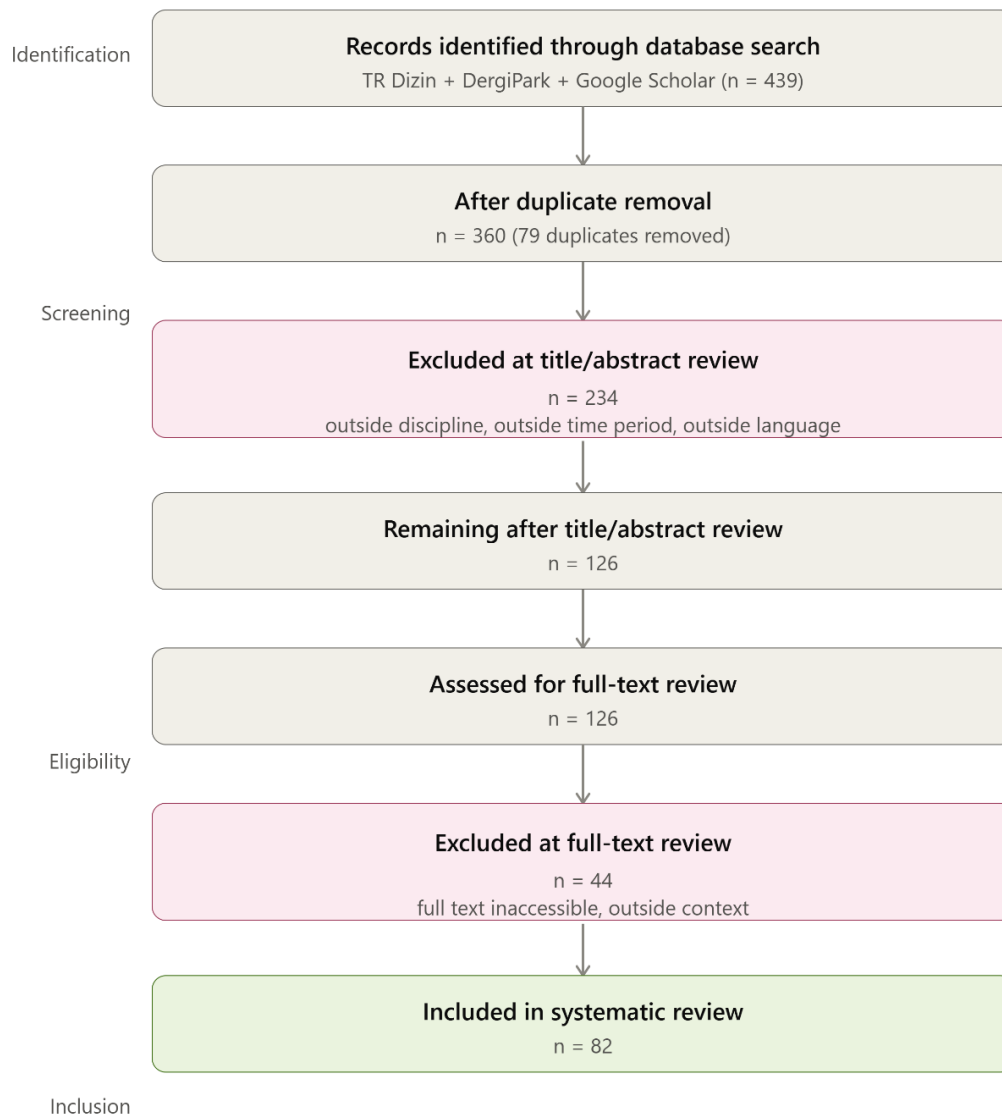
For temporal scope, publications between 2010 and 2025 were included. Work from 2009 and earlier was excluded. For language, publications in Turkish or English were included. Research published in German or other languages was excluded. This means Turkey-originated research appearing in other languages may be missed.

For disciplinary scope, sociology-focused studies went in. Work oriented exclusively toward communication engineering or information technology stayed out. This distinction required interpretive judgment where boundaries blurred, as between communication sociology and media studies. The judgment hinged on whether the study's research question centred on social structure, relations, or change.

For geographic scope, studies containing substantive content about Turkey were included. Studies making no reference to Turkey were excluded.

Search Results and Flow Diagram

PRISMA 2020 requires reporting record counts throughout the review and screening process. The diagram below traces the pathway from records identified across three databases to the final corpus.

This review focuses on local and emerging academic ecosystems, databases like TR Dizin and DergiPark, mapping non-Western digital sociology practices. It does not extend to Web of Science or Scopus. Future research should broaden this scope, incorporating global databases to capture scholarship beyond Turkish indexing platforms.

Thematic Analysis Process

The corpus underwent inductive coding without imposing categories on the data beforehand. The process unfolded in three stages. In the first stage, each study yielded distinct conceptual units through open coding. The research question, methods employed, theorists cited, and proposed concepts were recorded separately. The second stage grouped these units into higher-order themes by proximity. Similar research subjects, digital religion and digital community, for instance, were consolidated under common thematic clusters. The third stage synthesized these themes in relation

to the review's research questions (thematic synthesis). Each cluster was then reassessed along three axes: theoretical dependence, methodological diversity, and conceptual originality.

This process treats the thematic map itself as a finding. The thematic distribution is not merely a descriptive tool; it is evidence of the field's internal structure. Which topics receive substantial attention and which receive little. Which authors dominate the landscape. These gaps and concentrations are themselves analytical results.

Reflexive Positioning

This reading process is not decontextualized. As Haraway (1988) notes, no knowledge production occurs from a view from nowhere. This study's author occupies a dual position: outside the reviewed scholarship, but also inside, subject to the same academic production conditions. This position has not been concealed. It has been stated explicitly.

This reflexive stance constitutes an epistemological objection to Western social science's claim to objectivity (Davies, B., & Harré, R. 2007). In this approach, the researcher's position is not a flaw compromising knowledge validity. It is a component whose conditions must be transparently disclosed. The author of this study is embedded in the same academic incentive system, publication pressure, and institutional hierarchy as the scholars reviewed. This means the structural dependence thesis discussed in section 5.1 is not external critique. It is lived observation from within. This positioning does not diminish the study's validity. Rather, it fulfills academic transparency by showing readers the standpoint from which findings were generated.

Findings: A Thematic Map of Digital Sociology in Turkey Data Collection Method Thematic Clusters and Structural Patterns

Thematic cluster	Article count (n)	Percentage (%)
Interdisciplinary work and field establishment	21	25.6
Artificial intelligence and social transformation	14	17.1
Digital identity and culture	10	12.2
Platform capitalism and labor	10	12.2
Digital religion	7	8.5
Digital epistemology	7	8.5
Psychopolitics	7	8.5
Algorithmic surveillance and environment	3	3.7
Digital media	3	3.7
Total	82	100.0

The analyzed articles are distributed across nine thematic clusters derived from content analysis. However, the nature of this distribution speaks to the structure of the field prior to its content. While an equal share in a nine-cluster distribution would be eleven percent, the largest cluster alone gathers twenty-five percent. The first two clusters together occupy 42.7% of the literature. The remaining seven clusters spread across a progressively thinning space that tapers from twelve percent down to four percent. What the table reveals is neither the absence of themes nor a random branching out. The weight is distinctly clustered at one end, while the tail is dispersed. The main issue is not the lack of a focus, but rather where that focus lands.

The first and heaviest link in this concentration consists of discussions on disciplinary positioning and field establishment, which alone gather a quarter of the articles (Mammadova, 2023). These studies discuss what digital sociology is, where it fits within sociology, and through which methodology it should advance. That is to say, rather than analyzing digital social reality, they concern themselves with laying the ground for analysis. While it is possible to read the dedication of a quarter of a field's literature to its own definition as intellectual maturity, an interpretation considering this table a sign of a desire for interdisciplinary expansion can also be constructed. However, given that a sub-field typically concentrates around a few theoretical axes and has long left behind the burden of self-definition, the concentration here points not to maturity, but to an institutional existence that has not yet taken root. In Turkey, digital sociology is largely preoccupied with establishing its own existence.

The second point of concentration is studies on artificial intelligence and social transformation. The size of this cluster suggests that the field is fed by a topical agenda rather than an accumulated theoretical vein¹. In most studies, artificial intelligence, rather than being handled within an original sociological framework, turns into the repackaging of a topic that attracts public attention under the label of sociology. The seven clusters following these two links are where the true fragmentation of the field takes place. Digital identity and culture along with platform capitalism and labor share a similar middle ground with ten articles each. Digital religion, digital inequality, and psychopolitics thin out further with seven articles each. Meanwhile, algorithmic control and environment alongside digital media remain at three articles each, rendering them virtually unrepresented. The fact that the theme of algorithmic power and control, which stands at the center of critical digital sociology in international literature, falls to the very end of the tail here indirectly reveals which debates the field is late to join.

¹ Artificial intelligence applications have become widespread across all fields of social science research. For a more comprehensive discussion, see also: Erdem and Demiryakan (2025), Civelek (2025), Günay (2025), Önen (2025), Özdemir (2025), Sandıkcı and Soy (2026), Arduç Kara (2026), Ertan (2026), Uygun (2026), Yılmaz (2025), Kan Çelik (2026), Bayat Arslan and Cuma (2026), Köksal and Zorlu Kale (2025), Varol (2025), Ahmed and Hamod (2026), Efendioğlu (2023), Sert (2026), and Güçlüten (2026), Denizci et al. (2018), Baran (2022), Keleş and Keleş (2018), Karadağ (2025), Coşkun (2025), Ahmed and Hamod (2026), Arıcı and Karacı (2013), Keleş and Keleş (2017), Keleş et al. (2017), Bekil (2018), Keleş (2018), Serçemeli (2018), Akyıldız and Akyıldız (2020), Işık and Darı (2023), Abdulrazagova et al. (2025), Arğın (2025), Tetik Küçükkelçi (2025), Çakmak (2025), Yıldırım Altun (2025), Zan and Zan (2025), Mazlum and Mazlum (2025), Efendioğlu (2023), Sert (2026), and Güçlüten (2026), Denizci et al. (2018), Baran (2022), Keleş and Keleş (2018), Karadağ (2025), Coşkun (2025), Ahmed and Hamod (2026), Arıcı and Karacı (2013), Keleş and Keleş (2017), Keleş et al. (2017), Bekil (2018), Keleş (2018), Serçemeli (2018), Akyıldız and Akyıldız (2020), Işık and Darı (2023), Abdulrazagova et al. (2025), Arğın (2025), Tetik Küçükkelçi (2025), Çakmak (2025), Yıldırım Altun (2025), Zan and Zan (2025), Mazlum and Mazlum (2025), Yıldız (2025), Başar (2025), Tuğcu (2025), Özdemir (2026), Çora et al. (2026), Büyükboyacı and Yozcu (2026), Ardaturk (2026), Arduç Kara (2026), Ertan (2026), Ahmed and Hamod (2026), Efendioğlu (2023), Çelik et al. (2025), Doğru and Hacımüftüoğlu (2025), Koçakoğlu and Koçakoğlu (2025), Ekinci (2025), Sakin and Türk (2025), Aşkun (2024), Yener and Köse (2023), Romya Bilgin and Küçükşabanoğlu (2023), Çark (2020), Kanat (2020), Altındış (2020), Zenginaloğlu (2026), Dalmış (2026), Ölçer (2025), Sarıbaş (2025), Karakuş et al. (2025), Güzel (2024), Kızıldağ (2023), Odacıoğlu (2022).

Alongside the thematic distribution, a second structural pattern intertwined with it is the author profile. The analyzed articles stem not from a narrow core group, but from the pens of numerous independent authors. At first glance, this breadth might be interpreted as the vitality of the field. Yet, the majority of authors visit the topic once and depart; a continuity where the same names return to the field and build upon it is not observed. What sustains the field is not an established community executing cumulative research programs, but a crowded and dispersed pool of authors consisting mostly of one-time contributions. This breadth fails to transform into depth, making the field resemble a ground touched by many hands, yet held onto for long by none. The shift of content concentration toward self-definition and the dispersion of production across an unestablished crowd of authors are two sides of the same coin. Both paint the profile of a field that is not yet settled and lacks a supporting institutional backbone. Therefore, author dispersion is not a detail independent of thematic distribution, but the second proof of the very same problem of institutionalization.

Critical Analysis: Structural Deficiencies

Theoretical Dependence: Conceptual Import and Assembly Industry

In all of the 82 analyzed articles, citations were made to Western-originated authors, while the number of citations to Turkish academicians remained extremely limited. This situation reveals a third structural trend that operates independently of the articles' citation structures, contents, and author profiles. Citations to an original theoretical framework originating from Turkey could be identified in only three articles; even in these three articles, the citations remained at a methodological rather than a theoretical level. In other words, even when a name from Turkey was referred to, this reference was made not to adopt a conceptual framework, but rather to borrow a technique or a scale. Theoretical authority is positioned entirely on the outside, while domestic production is reduced merely to an executor role.

This asymmetry is neither a coincidence nor a singular characteristic of the sample. This picture observed in digital sociology literature is merely the manifestation in a new field of a broader trend that Turkish social sciences have long carried. In this division of labor between where theory is produced and where it is applied, the academician in Turkey, even while analyzing their own social reality, imports the analytical tools and settles into the position of the consumer of the concept rather than its producer. While citations to Western theorists function as an intellectual obligation, turning to domestic scholarship is often considered unnecessary or even risky, because the source of legitimacy lies not on the inside, but on the outside. This attitude is not a random pattern emerging from the sum of individual author preferences, but the expression of a structural dependence that largely ties the legitimacy criteria of the academic field to the production of core countries. Indeed, the fact that scientific evaluation in Turkish academia increasingly operates through competitive indexes and citation culture transforms this dependence into an institutional necessity (Yalkın & Özbilgin, 2026). The fact that digital sociology is a young field has not created this dependence; it has merely rendered it visible in a starker manner.

A significant portion of the fourteen-year literature analyzed relied on theory transfer and adaptation rather than original theory production. Conceptualizations developed in the West were attempted to be empirically applied to the Turkish context, and this trend manifested itself in two distinct patterns. The first can be termed the "Example Y in the context of Concept X" formula. The structural design of the articles frequently takes the following form: smart city applications in Turkey within Zuboff's framework of surveillance capitalism, or Twitter in Turkey along the axis of Habermas's public sphere theory. In this design, theory tends to be handled not as a flexible tool reprocessed to make sense of data, but rather as a closed-to-testing premise that is expected to be verified. Prominent theoretical references concentrate around Castells (network society), Lupton (digital sociology program), Giddens (structure-agency), Foucault (panopticon), and Han

(psychopolitics). This picture suggests that selective and reduced versions of a broader theoretical framework have been borrowed.

The second pattern is conceptual thinning. For instance, while the concepts of "echo chamber" (Sunstein, 2001) and "filter bubble" (Pariser, 2011) are largely explained through algorithmic architecture and personalization in Western literature, it is observed that in some studies in Turkey, these concepts are detached from their algorithmic background and read as the reflection of the country's historical and political polarization onto the digital medium. In this mode of reading, the unique agency role of technology remains relatively in the background. Another striking point is that a portion of the theoretical references is conveyed not directly from the primary source, but through the interpretations of Turkish researchers. For example, Han's concept of psychopolitics is used in some studies through the accounts of another commentator rather than Han's own text. This situation points to a second layer of theoretical dependence: relying not on direct access to core theory, but on its local transmission.

Geographically speaking, almost all of the cited authors are academicians producing in the USA, the UK, Germany, and Australia. Theoretical references from the Global South have found no place in the analyzed literature. Turkey's literature is not only theoretically dependent on the West, but it also remains theoretically closed to other peripheral societies experiencing similar structural tensions.

This theoretical dependence is not the product of a lack of individual choice, but of a structural system that materially rewards the reproduction of Western frameworks. Academic incentive regulations directly link publishing in SSCI and relevant international indexes to scoring and compensation systems. This condition directs researchers toward the strategy of applying imported metropolitan theories to international journals rather than producing local concepts (Karadeniz Technical University, 2020). Studies examining the experience of academicians in Turkey with this structure show that a culture of performativity reshapes academic identity, pushing academicians into different positions between resistance, adapting through ethical dilemmas, or endorsement (Tülübaşı & Göktürk, 2020). Specific to the discipline of sociology, the roots of this dependence run deeper: it has been observed that Turkish sociology is prone to methodological statism and positivism, internalizes national borders as the unit of analysis, and reproduces center-periphery dynamics within itself (Kasapoğlu, 2005). Digital sociology is not an exception to this picture, but its structural continuation.

Methodological Uniformity

62 of the 82 analyzed articles, namely 75%, consist of theoretical reviews conducted without generating any empirical data. The remaining 20 studies resorted to methods such as content analysis, discourse analysis, case study, and bibliometric analysis. However, none of these studies included approaches that meet the methodological potential of digital sociology, such as netnography, digital ethnography, data collection via platform APIs, or long-term field research.

This picture can be evaluated as the reflection of a methodological constraint rather than a methodological choice. A systematic practice corresponding to the axis of "digital data analysis" (using digital data for social research), which is one of the four axes of Lupton's (2015) digital sociology program, is virtually nonexistent in the Turkish literature. The fact that a field whose object of research is digital establishes itself largely on a theoretical level suggests that the field carries a methodological capacity problem as much as an epistemological one. The Turkish literature defines its research object, yet does not observe it.

Conceptual Stagnation and Missed Opportunities

In 65 of the 82 analyzed articles, no conceptual initiative is encountered. In the remaining 17 studies, initiatives showing "partial" originality were identified: "virtual belonging" (Yavuz, 2024),

"ghost labor" and "digital Leviathan" (Tüncer & Yolcuoğlu, 2026), "digital panopticon" (Akbaş, 2024), "faith nomadism" and "hybrid religiosity" (Düzenli, 2024). "Ghost labor" is derived from Gray and Suri (2019), "digital panopticon" from Foucault, and "digital Leviathan" from Hobbes. In a real sense, no concept derived from Turkey's unique digital experience with no equivalent in international literature was encountered. When read together with the fact that Turkey offers a unique context capable of shaking and expanding global digital sociology theories, this absence makes it possible to map out missed opportunities.

First, authoritarian digitality and everyday resistance. Western theories view digital authoritarianism either as full state surveillance or as market-driven manipulation. However, the Turkish context exposes the gray area between the state's power to control digital apparatuses and the tactical ingenuity of the citizen to bypass this control. The explosion of VPN usage rates against ICTA (BTK) blocks, the humor-fed language of digital protest, and civic verification networks developed against the manipulation of troll networks could have offered a new model to global literature under the title of "algorithm literacy and everyday resistance in hybrid regimes." This potential has largely remained unexploited.

Second, conservative digitalization and digital religiosity. Mainstream digital sociology has been designed around the dynamics of secular or post-secular Western societies. In the Turkish literature, the digitalization of conservative and Islamic identity, conservative influencers on Instagram, digital dhikr counters (zikirmatik), halal dating applications, and YouTube preachers have been frequently studied. However, these studies left the phenomenon merely at the level of popular culture. From here, an original theoretical framework located at the intersection of the sociology of religion and digital sociology, explaining the digital reconciliation of capitalism and the sacred, could have been harvested. This potential has also remained unexploited.

Third, digital clientelism and new tribalism in the network society. Castells predicts that traditional bonds in the network society will dissolve and give way to fluid networks. The empirical reality in Turkey, on the other hand, demonstrates the exact opposite: traditional and feudal bonds are further reinforced in the digital medium via WhatsApp family groups, social media pages of fellow-townsmen associations, and digital clientelism networks. Turkish academia has largely missed the opportunity to offer a strong theoretical contribution to global network society theory through the critique of "the digital integration of traditional structures and new tribalism."

These three axes also reveal the following: the limitation of conceptual productivity does not stem from an absence of data. Material to be analyzed is more than abundant in Turkey. The issue is that the current research practice largely lacks the conceptual initiative and infrastructure to transform this material into a theoretical contribution. Producing concepts requires an intellectual risk distinct from interpreting data: pushing the limits of the ways of seeing offered by existing frameworks from within, naming the unnamed, and advocating the portability of this naming to other contexts. Under these conditions, digital sociology in Turkey is produced largely not to understand Turkey, but to represent Turkey through established Western categories.

Toward Contextual Theorization: Three Concepts from the Turkish Digital Experience

The theoretical dependence, methodological uniformity, and conceptual sterility presented in the table exhibited in the fifth section of this study do not constitute mere criticism. They simultaneously serve as the roadmap of a necessity. Turkey's digital experience harbors dynamics that cannot be perceived by existing global frameworks, and thus remain unnamed. This section represents an attempt to address these dynamics at a conceptual level. The three proposed concepts carry no claim to universality; they are middle-range theoretical categories derived from Turkey's unique context, yet analytically transportable to other semi-peripheral societies experiencing similar structural tensions (Merton, 1968).

The Digital Economy of Ambiguity: Trust Within Mistrust

One of the most unique dimensions of the digital experience in Turkey is that the tension between participation and surveillance is experienced by the same subject, on the same platform, simultaneously. The user connects to a blocked platform via VPN. The tool enabling political mobilization is also the tool of the state apparatus tracking that mobilization. Being visible is a demand for rights while at the same time a risk of being surveilled. This situation cannot be fully addressed by Castells' assumption of network freedom, Foucault's model of the passive subject in the face of power, or Han's framework of voluntary obedience; for none of these theories tackle the question of whether participation directly fuels surveillance within a context where subjects consciously perpetuate it.

We term this dynamic trust within mistrust. The concept refers to the phenomenon of sustaining participation in a digital platform while knowing that such participation may legitimize the surveillance capacity of that platform. This is the product not of helplessness, but of a rational ambiguity: the user knows that the system is both a tool and a prison, yet chooses to participate despite this knowledge. The attitude in question partially overlaps with de Certeau's (1984) concept of "tactics" as the weak's mode of operating within the space established by the strong. However, trust within mistrust differs from this: it is not a tactical escape, but a state of remaining that is reconciled with ambiguity. The analytical power of the concept holds true not only for Turkey, but for all hybrid regime contexts where digital platforms function as both liberating and supervisory.

Digital Neo-Asabiyyah: The Traditional Resistance of the Network Society

Dominant readings of Castells' network society theory assume that traditional bonds dissolve, giving way to elective and fluid networks. Similarly, the existing concept of "digital tribalism" largely follows Maffesoli's (1996) neo-tribalism to describe these choice-based, interest-driven communities. The empirical reality in Turkey, however, points to a different phenomenon: ascribe-based and traditional bonds such as kinship, regional ties, and religious community relations are not dissolved in the digital environment, but are instead reinforced through WhatsApp family groups, social media pages of hometown associations, and digital clientelism networks. This presents an original theoretical opportunity requiring the expansion of digital tribalism from elective communities toward the digital continuity of ascribed bonds.

We conceptualize this dynamic as digital neo-asabiyyah. The term denotes network technologies reorganizing traditional community rather than transforming it, opening new channels of circulation for primary bonds instead of weakening them. This constitutes a theoretical correction to network society theory rather than a merely empirical objection. The logic of the network is not universal; it generates distinct patterns depending on the social foundation upon which it lands. Digital neo-asabiyyah offers an analytical starting point for examining similar patterns in other societies with strong traditional bond structures, such as the Middle East, South Asia, and Sub-Saharan Africa.

The Digital Reconciliation of the Sacred and Capital: Theo-Digital Habitus

The final aspect pertains to conservative digitalization and digital religiosity. Mainstream digital sociology has been largely conceived around the dynamics of secular or post-secular Western societies. In the Turkish literature, the digitalization of conservative and Islamic identity, namely phenomena such as conservative influencers on Instagram, digital dhikr tools, halal dating applications, and YouTube preaching, has been frequently studied, yet these works have mostly left the subject at the level of popular culture. However, religious habitus, the circulation of the sacred in the market of symbolic goods, and digital religion are distinct, established theoretical frameworks. The vast majority of this literature is likewise built upon secular, post-secular, or Christian contexts.

The specific phenomenon offered by the case of Turkey, the reconciliation that conservative-Islamic religiosity establishes with neoliberal market logic in the digital environment, points to an area at the intersection of these frameworks that has not yet been adequately theorized. The practices in question reveal a specific form in which the religious habitus articulates with market rationality, making it possible to expand existing digital religion theory toward an Islamic and semi-peripheral context. From this vantage point, an original theoretical framework located at the intersection of the sociology of religion and digital sociology, explaining the digital reconciliation of the sacred with capital, could have been developed. However, Turkish scholarship has largely failed to utilize this potential as well.

Conclusion, Discussion, and Implications

The main argument of the article based on these findings is that digital sociology literature in Turkey between 2010 and 2025 created a remarkable empirical accumulation resulting in methodological accumulation, yet it could not transform this accumulation into an epistemic leverage against global theoretical hegemony because it failed to overcome theoretical dependence. The solution proposed here is not to reject Western theories, but rather to "provincialize" these theories by filtering them through hybrid and dynamic contexts like Turkey (Chakrabarty, 2000), thereby contributing to global sociology from a Southern or peripheral perspective. As Go (2016) demonstrated, this move aims not at excluding the center, but rather at renewing theory by making what the center cannot see visible from the margins.

The picture supporting this argument emerges from a mutually reinforcing pattern across three levels. The concentration of thematic distribution within the effort of the field to define itself, the confinement of the methodological repertoire to theoretical reviews, and the restriction of conceptual production largely to the adaptation of established categories do not constitute three independent flaws. Together, they depict the profile of an intellectual structure that has not yet crystallized as an autonomous field, relies its production on non-continuous individual contributions, and seeks its legitimacy in the approval of the core theory. In this sense, the findings represent a cross-section of the knowledge production conditions of a semi-peripheral academy made visible specifically within digital sociology rather than merely an isolated history of a discipline.

The point that must be placed at the center of the discussion is that this picture cannot be explained by a lack of ability or effort. Turkey is one of the contexts where digital sociality can be observed most productively in theoretical terms, as it presents a hybrid regime where authoritarian tendencies intertwine with everyday resistance, a unique digital space where Islamic religiosity articulates with market logic, and a social fabric where traditional bonds are reinforced in the digital sphere rather than dissolved. The problem lies not in the material to be observed, but in the absence of the institutional and epistemic infrastructure that would convert this material into a theoretical contribution. As discussed in previous sections, an evaluation regime that operates performance criteria through competitive indexes and citation culture rewards rapid and visible publication output rather than the risk required by conceptual initiative, because producing concepts is by definition a slow, uncertain, and failure-prone endeavor. Theoretical dependence is therefore the outcome of the incentive structure within which the field operates rather than individual preferences.

The theoretical contribution of this study can be read on two levels. On a descriptive level, it provides a mirror for the field to reflect upon itself by mapping out a bibliometric and content-based profile of Turkish digital sociology. On a more important analytical level, it proposes the tension between "methodological accumulation" and "theoretical dependence" as a middle-range category that can be transported not only to Turkey but also to semi-peripheral academies in similar structural positions (Merton, 1968). The three proposed conceptual frameworks should be read with this logic, as none of them rejects core theory, and each attempts to redirect it from the margins by naming a dynamic that remains in that theory's blind spot. Conceptual production serves as a starting

point rather than a destination here, since the proposed categories acquire theoretical value only if they are empirically tested, refined, and discarded when necessary.

The limitations of the study also frame the way these conclusions should be read. The investigation is limited to a specific time frame and sample, meaning that the details of the distribution may vary if different indexes, language pools, or gray literature are included. Several topics stand out for future research. The first of these is the empirical testing of the categories advanced here on individual phenomena through field-based studies that fulfill the article's own call. The second is conducting the same analysis comparatively with other semi-peripheral contexts to test the transportability of the "methodological accumulation / theoretical dependence" tension. The third is examining the relationship between incentive structures and conceptual productivity directly through institutional data. Once these steps are taken, digital sociology in Turkey can move from being a field that merely represents its own reality through Western categories to a position that renews those categories from the margins. This is the primary claim of this study, asserting that knowledge produced from the periphery possesses the capacity to complete what the center leaves unfinished, provided that this capacity dares to take the risk extending from observation to theory.

www.turkishstudies.net/economy**Turkish Studies - Economics, Finance, Politics**

eISSN: 2667-5625

**ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY**

Batı'nın Ötesinde Dijital Sosyoloji: Türkiye Yazınının Sistematik Derlemesi ve Bağlamsal Teorileştirme İhtiyacı

Dijital İvme ile Teorik Durgunluk Arasındaki Paradoks

Türkiye, dünyanın en yoğun biçimde dijitalleşmiş toplumları arasında yer almaktadır. Nüfusun yüzde seksenbeşi internet kullanmakta, sosyal medyaya katılım oranları küresel sıralamalarda sürekli olarak üst dilimlerde yer almakta ve mobil bağlantısallık gündelik yaşamın neredeyse tüm alanlarına yerleşerek toplumsal ilişkileri köklü biçimde yeniden biçimlendirmektedir. Ne var ki bu dönüşümün hızı, Türk sosyolojisi içinde ona eşdeğer bir kuramsal yanıt üretilmesini sağlayamamıştır. Bu dönüşümü haritalandırması, sorgulaması ve kavramsallaştırması gereken alan dijital sosyolojidir. Ancak dijital sosyoloji bağlamında üretilen çalışmalara baktığımızda tematik açıdan parçalı, yöntemsel açıdan tekdüze ve kuramsal açıdan başka coğrafyalarda üretilmiş çerçevelere bağımlı kalmaya devam ettiği görülmektedir. Bu makale söz konusu paradokstan hareket ederek dijital sosyoloji çalışmaları için bir değerlendirme sunmaktadır.

Dijital sosyoloji alanında yapılan çalışmaların öncülleri 1990'larda siber sosyoloji ve internet çalışmaları bağlamında yapılan çalışmalardır. İlk dönem akademik araştırmalarda dijital teknolojilerin topluma ve bireylere etkileri tartışılmaya başlanmıştır. Bu dönem çalışmalarında göze çarpan araştırma konularında ise sanal topluluklar ve kimlik inşası gibi başlıklar bulunmaktaydı. 2010'ların başında özerk bir alt-disiplin olarak belirginleşmeye başlayan dijital sosyoloji çalışmaları, dijital yaşam koşullarına yönelik sosyolojik soruşturmaya yeniden yönlendirmeyi amaçlayan kurucu çalışmalarla ivme kazanmıştır. Lupton (2015), dijital sosyoloji araştırma için dijital araçların kullanımı, dijital teknoloji kullanımının incelenmesi, dijital verilerin analizi ve dijital bilginin siyasetine eleştirel katılımın gerekliliğini vurgulamıştır. Dijital sosyolojinin teorik zemininin kurulmasında öncü çalışmalar yapan İspanyol sosyolog Castells (1996) çalışmalarında, endüstriyel toplumdan ağ toplumuna geçişin yapısal mantığını ortaya koyarak teknoloji sayesinde toplumsal hareketlerin nasıl bir ağ yapısı içinde yeniden örgütlenmesini analiz etti. Onun ana tezi ise bilgi akışlarının toplumsal yaşamı örgütleyen birincil mantık hâline geldiğidir. Han (2017) ise farklı bir felsefi perspektiften, dijital platformların özneları yalnızca gözetlemekle kalmayıp onların içselliğini üretici bir güç olarak seferber ettiği psikopolitik bir rejimin doğuşunu çözümlemiştir. Bu üç kuramsal küme, çağdaş dijital sosyolojinin entelektüel ufkunu birlikte ortaya koymaktadır.

Ancak bu kümelerin ortak bir özelliği vardır: hepsinin coğrafi imgelem, Batı merkezlidir. Lupton, Avustralya'dan yazmakta fakat Silikon Vadisi'nin gerçekliğini kuramlaştırmaktadır. Castells, Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa ve Doğu Asya deneyimlerinden beslenmektedir. Seul'de doğan Güney Kore'li Han ise Berlin'den felsefi üretim yapmaktadır. Dijital bağlantısallığın otoriter platform yönetimiyle, kitlesel göçün diasporik dijital varoluşla, derin sınıf kırılğanlıklarının algoritmik eşitsizliklerle ve tarihsel birikimi olan siyasi kutuplaşmanın özgün bir kamusal alanla iç içe geçtiği Türkiye ise bu kanonik anlatılarda yoktur. Oysa bu yokluk yalnızca ampirik bir boşluk olmayıp aynı zamanda kuramsal bir boşluktur. Türk araştırmacılar dijital sosyolojiye

yöneldiklerinde, bu derlemenin ortaya koyacağı üzere, büyük ölçüde Batılı kavramları Türkiye verilerine uygulamak suretiyle ilerleyerek Connell'in (2007) "güney teorisi" kavramıyla tanımladığı koşulu yeniden üretmişlerdir. Buna göre çevre toplumların, kendi özgün deneyimlerinden kavram üretmek yerine, metropol çerçeveler için veri madeni işlevi gördüğü epistemik bir bağımlılık durumu olarak ortaya çıkmaktadır. Connell, bugün üniversitelerde okutulan genel sosyoloji teorilerinin (Marx, Weber, Durkheim'dan başlayıp Bourdieu, Giddens ve Coleman'a uzanan hattın) aslında evrensel olmadığını savunur. Bu teoriler, küresel egemenliği elinde tutan Kuzey metropollerine (Batı Avrupa ve Kuzey Amerika) ait yerel deneyimlerin tüm dünyaya "evrensel doğrularmış" gibi dayatılmasından ibaret olduğu görüşünü savunur.

Bu makale, Türkiye'de 2010–2025 yılları arasında üretilen dijital sosyoloji yazınının sistematik bir derlemesini sunmaktadır. Derleme eş zamanlı iki amaca hizmet etmektedir. Birincisi kartografik bir amaca hizmet eden, alanın ilk kapsamlı tematik haritasını çizerek nelerin, nasıl ve hangi kuramsal merceklerle incelendiğini belgelemektir. İkincisi ise birinci amacı gerçekleştirdikten sonra mevcut durumun eleştirisini yaparak, mevcut yazının yapısal eksikliklerini saptamak ve Türkiye'nin özgün dijital deneyiminin, aşırı bağlantısallık ile sansürün, platform bağımlılığı ile siyasal mobilizasyonun, diasporik dijital yaşam ile algoritmik yönetişimin eş zamanlı varlığının, başka coğrafyalardan ithal edilemeyecek kavramlar talep ettiğini savunmaktır.

Çalışma şu araştırma sorularıyla yönlendirilmektedir:

2010–2025 döneminde Türkiye'deki dijital sosyoloji yazınının baskın tematik kümeleri nelerdir?

Mevcut yazını yapılandıran kuramsal çerçeveler hangileridir ve bu çerçevelerin coğrafi ile entelektüel kökeni nerededir?

Kavramsal ve yöntemsel boşluklar nerededir; bağlamsal açıdan temellenen bir Türkiye dijital sosyolojisi nasıl görünür?

Batı Projesi Olarak Dijital Sosyoloji: Öncüller ve Sınırlar

Dijital Sosyolojinin Teorik Temelleri

Dijital sosyoloji, sosyal yaşamın dijital teknolojilerle iç içe geçtiği bir dönemde, sosyolojik kuram ve yöntemin bu dönüşümü nasıl kavrayacağı sorusuna verilen bir yanıt olarak ortaya çıkmıştır. Lupton (2015), alanı dört pratik eksen üzerinden tanımlamaktadır: mesleki pratikler için dijital araçların kullanımı, akademik kimliğin dijital ortamda kurulması, dijital verinin sosyolojik araştırma için kullanılması ve dijital teknolojilerin toplumsal yaşamdaki rolünün eleştirel analizi. Bu çerçeve, dijital sosyolojiyi yalnızca yeni bir araştırma konusu değil, sosyolojinin kendisini yeniden düşünmesini gerektiren metodolojik bir proje olarak konumlandırmaktadır. Lupton'a göre dijital sosyoloji, sosyal medya platformlarını ya da algoritmaları sosyolojinin nesnesi olarak ekleyen kümülatif bir genişleme değil, araştırmacının kendi konumunu, verisini ve yöntemini dijital koşullar altında yeniden tanımlamasını gerektiren bir kırılmadır.

Alanın ikinci temel direği Castells'in (1996) ağ toplumu kuramıdır. Castells, enformasyon çağında toplumsal örgütlenmenin temel biriminin hiyerarşik kurumlardan akışkan ağlara kaydığını, bu dönüşümün mekân, zaman ve iktidar ilişkilerini yeniden yapılandırıldığını öne sürmektedir. Ağ toplumu tezi, geleneksel bağların zayıflayacağı ve yerini çıkar temelli, esnek bağlantıların alacağı varsayımına dayanmaktadır. Bu çerçevede iktidar artık merkezi kurumlarda değil, ağların kendisinde içkin hale gelmektedir. Castells'in bu tezi, 1990'ların sonundan itibaren dijital sosyolojinin neredeyse zorunlu başlangıç noktası haline gelmiş, sonraki kuşak araştırmacıların büyük bölümü tarafından sorgulanmadan kabul edilmiştir.

Üçüncü kuramsal kaynak Han'ın (2017) psikopolitika kavramıdır. Han, dijital çağda iktidarın artık dışsal bir baskı mekanizması olarak değil, öznenin kendi kendini sömürmesini teşvik eden

içselleştirilmiş bir performans zorunluluğu olarak işlediğini savunmaktadır. Bu çerçevede gözetim, dışarıdan dayatılan bir denetim değil, öznenin gönüllü katılımıyla yeniden üretilen bir ilişki biçimine dönüşmektedir. Han'ın bu tezi, Foucault'nun disipliner iktidar modelinden bilinçli bir kopuşu temsil etmektedir: disipliner toplumda özne "yapmamalısın" emriyle şekillenirken, performans toplumunda özne "yapabilirsin" vaadiyle kendini tüketmektedir.

Batı Merkezliliği Sorunu

Bu üç kuramsal kaynağın ortak bir özelliği vardır: her biri, belirli bir tarihsel ve coğrafi bağlamdan, Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'nın geç kapitalist, seküler, kurumsal olarak istikrarlı toplumsal yapılarından üretilmiştir. Lupton'ın dijital sosyoloji programı, akademik altyapının görece serbest olduğu, dijital veriye erişimin yasal ve teknik olarak mümkün olduğu bir ortamı varsaymaktadır. Castells'in ağ toplumu tezi, geleneksel bağların zaten zayıflamış olduğu, bireyselleşmenin ileri düzeyde olduğu toplumlardan hareketle kurulmuştur. Han'ın psikopolitikası ise, dışsal baskının nispeten görünmez olduğu, neoliberal performans kültürünün baskın hale geldiği bir bağlamda anlam kazanmaktadır.

Bu kuramlar, Türkiye gibi yarı-çevre konumdaki toplumlara aktarıldığında, kuramın üretildiği bağlamla uygulandığı bağlam arasındaki uyumsuzluk büyük ölçüde görmezden gelinmektedir. Türkiye'de dijital katılım, devletin doğrudan ve görünür müdahalesiyle (platform erişim engelleri, içerik kaldırma talepleri, dijital gözetim mevzuatı) iç içe geçmiş durumdadır. Bu, Han'ın öngördüğü içselleştirilmiş, görünmez iktidar modelinden belirgin biçimde farklılıklar taşımaktadır. Geleneksel bağlar, Castells'in öngördüğü çözülme yerine dijital ortamda yeniden üretilmekte, hatta güçlenmektedir. Akademik üretim koşulları ise, Lupton'ın varsaydığı serbest araştırma ortamından, performans göstergeleriyle şekillenen, yapısal baskı altındaki bir akademik alana işaret etmektedir.

Bu uyumsuzluk yalnızca ampirik bir fark olmayıp, kuramların temel varsayımlarının geçerlilik koşullarını kökten sorgulatan derin bir epistemolojik meseledir. Sosyal bilimlerde hiçbir kuram, tarih dışı veya coğrafyadan bağımsız bir vakumda üretilmediği gibi aksine, inşa edildiği toplumsal ve kültürel ekosistemin izlerini taşır. Bir kuram, kendi üretim bağlamında "verili" kabul edildiği için örtük kalan, dile getirilmemiş pek çok yapısal varsayımı bünyesinde barındırır. Hangi devlet-vatandaş ilişkisinin normal ya da normatif sayıldığı, bireylerden nasıl bir rasyonelleşme ve bireyselleşme düzeyinin beklendiği ya da akademik özgürlüğün ve kurumsal özerkliğin hangi derecelerde var olduğu gibi can alıcı unsurlar, Batı merkezli kuramların görünmez omurgasını oluşturur. Bu gizli önkabuller açıkça formüle edilmedikleri için, kuram başka bir coğrafyaya aktarıldığında da yapısal birer kör nokta olarak kalmakta ve sanki her zamana ve mekana uyan evrensel, tarafsız birer analitik araçmış gibi mekanik bir biçimde uygulanmaktadır.

Kuramların taşıdığı bu örtük bağlamsallık ve ontolojik uyumsuzluk fark edilmeden kopyalandığında, ithal edilen kavramsal setler yerel gerçekliği açıklamak yerine onun üzerine örten birer perdeye dönüşmektedir. Bu durumun en somut yansımalarından biri, Türkiye'nin dijitalleşme deneyiminde ve dijital sosyoloji alanında yaşanmaktadır. Küresel Kuzey'in gözetim mekanizmaları, kamusal alan dinamikleri ve platform kapitalizmi üzerinden geliştirdiği teorik çerçeveler, Türkiye'nin kendine özgü devlet geleneğini, ağ toplumuna eklemlenme biçimlerini, dijital kamusal alandaki kutuplaşma dinamiklerini ve kültürel sermaye kodlarını ıskalamaktadır. Batılı kuramların eleştirel süzgeçten geçirilmeden doğrudan doğruya yerel sahaya tatbik edilmesi, Türkiye'nin özgün dijital pratiklerinin, kendine has direnç hatlarının ve yapısal dönüşümlerinin literatürde bütünüyle görünmez kalmasına ve kuramsal bir çoraklaşmaya yol açmaktadır.

Bağlamsal Teorileştirmenin Gerekliliği

Connell'in (2007) "Southern Theory: : The Global Dynamics of Knowledge in Social Science" adlı çalışması, toplumsal teorinin neredeyse tamamının küresel Kuzey'in birkaç

metropolünde üretildiğini ve bu üretimin evrensel geçerlilik iddiasıyla dünyanın geri kalanına ihraç edildiğini göstermektedir. Connell'a göre bu durum yalnızca bir temsil eksikliği değil, epistemolojik bir sorundur: Güney toplumlarının deneyimi, kendi kavramlarıyla değil, Kuzey'in kategorileriyle okunmakta, bu da söz konusu deneyimin kendine özgü yönlerinin sistematik olarak görünmez kılınmasına yol açmaktadır. Connell, bu durumu "metropol teorisinin genelleştirilmesi" olarak adlandırmakta ve bunun yalnızca bir adalet sorunu değil, aynı zamanda bir analitik yoksullaşma olduğunu savunmaktadır. Çünkü ona göre Güney'in deneyimi, dünya toplumlarının çeşitliliğini anlamak için potansiyel olarak son derece zengin bir kaynak iken, mevcut kuramsal aygıt bu zenginliği göremez hale gelmektedir.

Bu çalışma, dijital sosyoloji özelinde aynı yapısal sorunu Türkiye bağlamında tespit etmekte ve bağlamsal teorileştirmeyi bu sorunun çözümü olarak önermektedir. Bağlamsal teorileştirme, Batı kuramını reddetmek anlamına gelmemektedir; aksine, kuramın hangi koşullarda geçerli olduğunu, hangi koşullarda yetersiz kaldığını belirlemeyi ve bu yetersizliğin görüldüğü noktalarda yerel deneyimden hareketle yeni sorular üretmeyi öngörmektedir. Bhambra (2014) ve Go (2016) bu yaklaşımı, sosyolojinin kendi kuruluş anlatısındaki Avrupa-merkezli körlüğü düzeltme çabası olarak tanımlamaktadır. Bu düzeltme çabası, kuramı tamamen yeniden inşa etmeyi değil, kuramın kör noktalarını sistematik olarak haritalamayı ve bu noktalarda periferinin deneyiminin kendi sesiyle konuşmasına izin vermeyi gerektirmektedir. Bu çalışmanın bundan sonraki bölümleri, Türkiye'deki dijital sosyoloji yazınının bu düzeltme çabasını ne ölçüde gerçekleştirdiğini sistematik olarak incelemektedir.

Yöntem

Araştırma Tasarımı

Bu çalışma, Page ve arkadaşlarının (2021) geliştirdiği PRISMA 2020 protokolünün raporlama mantığından yararlanmakta, ancak onu klinik araştırmalardaki doğrulama işlevinden ayırarak şeffaflık ve izlenebilirlik amaçlı bir çerçeve olarak konumlandırmaktadır. Protokol burada "doğru sonuca ulaşıldığının kanıtı" değil, "tarama sürecinin denetlenebilir olduğunun beyanı" işlevini görmektedir. Bu ayrım önemlidir: PRISMA, doğa bilimlerinde olduğu gibi nesnel ve tekrarlanabilir bir gerçekliğin doğrulanması amacıyla değil, niteliksel bir yorumlama sürecinin hangi adımlardan geçtiğinin okuyucuya açık biçimde sunulması amacıyla kullanılmaktadır.

Bu konumlandırma tercihi, sistematik derleme yönteminin sosyal bilimlere aktarılmasında sıkça karşılaşılan bir gerilime de açıklık getirmektedir. PRISMA, başlangıçta tıbbi araştırmaların kümülatif kanıt sentezini standartlaştırmak amacıyla geliştirilmiştir. Bu bağlamda "dahil edilen çalışma sayısı" ve "etki büyüklüğü" gibi göstergeler, tedavi etkinliği gibi nispeten durağan bir gerçekliğin ölçülmesine hizmet etmektedir. Sosyal bilimlerde ise araştırma nesnesinin kendisi, burada Türkiye'deki dijital sosyoloji yazını durağan değil, tarihsel olarak değişen ve yorumlayıcı bir okumayla kurulan bir nesnedir. Bu çalışma, PRISMA'nın sistematikliğini benimserken onun pozitivist temelini benimsememekte, tarama sürecinin şeffaflığını korurken, bulguların yorumlanmasını açıkça yorumlayıcı bir çerçeveye yerleştirmektedir.

Veri Tabanları ve Tarama Protokolü

Tarama üç birincil kaynakta yürütülmüştür: TR Dizin, DergiPark Akademik ve Google Scholar. Bu üç kaynağın seçimi, Türkiye'de üretilen sosyoloji yazınının indekslenme örüntüsünü yansıtmaktadır: TR Dizin ulusal hakemli dergilerin resmî dizinidir, DergiPark bu dergilerin çoğunluğunun barındığı platformdur, Google Scholar ise her iki kaynağın kapsamadığı erken erişim ve tekrar yayımlanmış içerikleri tamamlayıcı biçimde taramaktadır.

Anahtar kelimeler Türkçe ve İngilizce olarak çift dilli belirlenmiştir, çünkü Türkiye'de üretilen sosyoloji yazınının bir bölümü İngilizce yayımlanmakta, ayrıca Türkçe makalelerde İngilizce anahtar kelime kullanılmaktadır: İngilizce: "digital sociology" AND Turkey; "digital society"

AND Turkey; "social media" AND sociology AND Turkey; "algorithmic" AND society AND Turkey. Türkçe: "dijital sosyoloji"; "dijital toplum" AND sosyoloji; "sosyal medya" AND sosyoloji; "algoritma" AND toplum; "platform kapitalizmi".

Tarama dönemi 2010–2025 ile sınırlandırılmıştır. Bu dönem seçimi gelişigüzel değildir. 2010 yılı, Türkiye'de sosyal medya kullanımının kitlesel bir toplumsal olgu haline geldiği ve akademik yazının bu olguya tepki vermeye başladığı dönemin başlangıcına karşılık gelmektedir. 2025 ise tarama sürecinin başladığı tarihten önceki son tam yıldır.

Dahil ve Hariç Tutma Kriterleri

Dahil ve hariç tutma kriterleri beş eksende belirlenmiştir. Yayın türü açısından hakemli makaleler ve kitap bölümleri dahil edilmiş olup gazete yazıları, raporlar ve yüksek lisans/doktora tezleri kapsam dışı bırakılmıştır. Tezlerin hariç tutulması özellikle önemli bir karar olup tezler için ayrı bir çalışma tasarlanabilir.

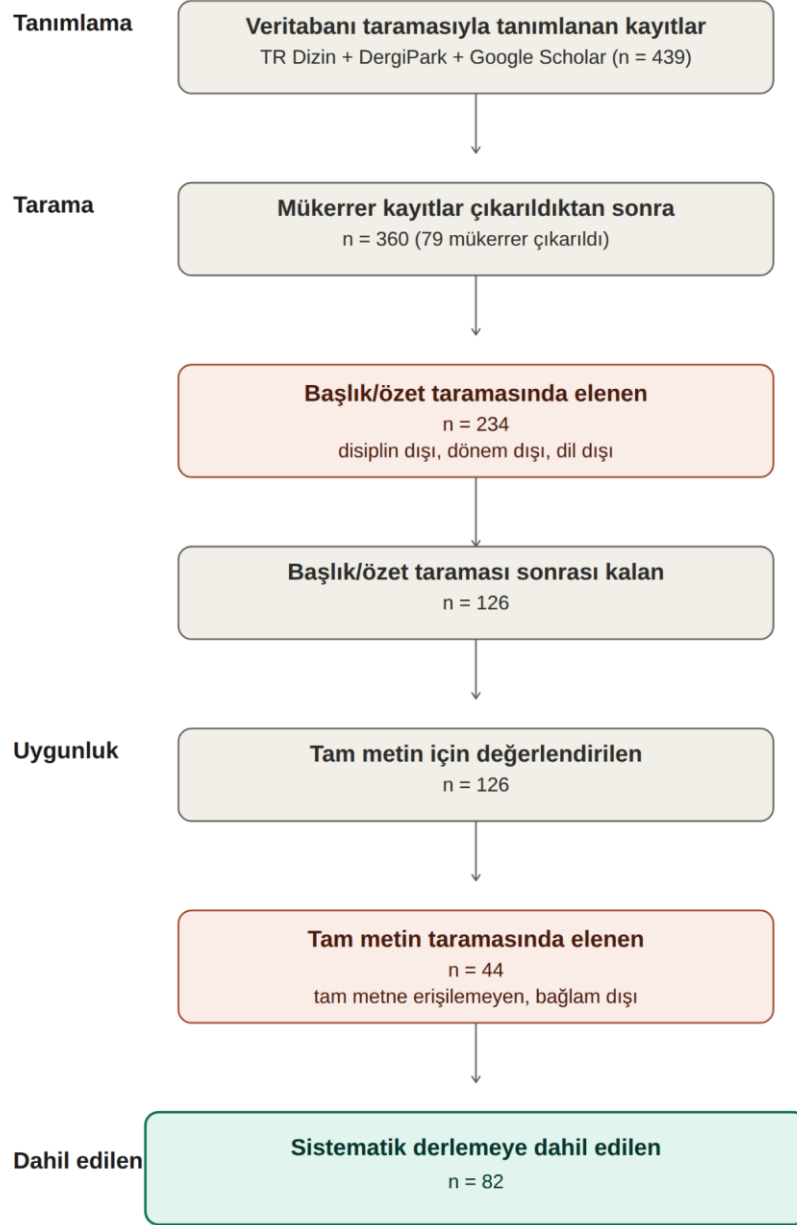
Dönem açısından 2010–2025 arası yayınlar dahil edilerek 2009 ve öncesi kapsam dışı bırakılmıştır. Dil açısından Türkçe veya İngilizce yayınlar dahil edilmiş, diğer dillerdeki yayınlar (örneğin Almanca yayımlanmış olası çalışmalar) kapsam dışı bırakılmıştır. Bu sınırlılık, Türkiye kökenli ama farklı bir dilde yayımlanmış çalışmaların gözden kaçabileceği anlamına gelmektedir.

Disiplin açısından sosyoloji eksenli çalışmalar dahil edilerek yalnızca iletişim mühendisliği veya bilgi teknolojileri eksenli çalışmalar kapsam dışı bırakılmıştır. Bu kriterin uygulanması, disiplinler arası sınırın bulanık olduğu durumlarda (örneğin iletişim sosyolojisi ile medya çalışmaları arasında) yorumlayıcı bir değerlendirme gerektirmiş, bu değerlendirme, çalışmanın araştırma sorusunun toplumsal yapı, ilişki veya değişim odaklı olup olmadığına bakılarak yapılmıştır.

Bağlam açısından ise Türkiye'ye dair içerik taşıyan çalışmalar dahil edilmiş, Türkiye'ye atıf içermeyen çalışmalar kapsam dışı bırakılmıştır.

Tarama Sonuçları ve Akış Diyagramı

Tarama ve eleme sürecinin kayıt sayılarıyla birlikte raporlanması PRISMA 2020 protokolünün temel gerekliliklerinden biridir. Aşağıdaki akış diyagramı, üç veri tabanında tanımlanan kayıtlardan nihai korpusa ulaşılan kadar geçen aşamaları göstermektedir.

Bu çalışmanın odağı, özellikle yerel ve gelişmekte olan akademik ekosistemlerdeki (TR Dizin/DergiPark gibi) Batı-dışı dijital sosyoloji pratiklerinin haritalandırılmasıyla sınırlandırılmıştır. Gelecek çalışmaların Web of Science ve Scopus gibi küresel veri tabanlarını da kapsayacak şekilde genişletilmesi önerilmektedir

Tematik Analiz Süreci

Korpus, kategorileri veriye önceden dayatmayan tümevarımsal bir kodlama sürecinden geçirilmiştir. Bu süreç üç aşamalı olarak yürütülmüştür. İlk aşamada, her çalışmadan özgün kavramsal birimler çıkarılmıştır (açık kodlama): araştırma sorusu, kullanılan yöntem, atıf yapılan

teorisyenler ve önerilen kavramlar ayrı ayrı not edilmiştir. İkinci aşamada, bu birimler yakınlıklarına göre üst düzey temalara indirgenmiştir. Birbirine benzer araştırma konuları (örneğin dijital din ve dijital cemaat) ortak bir tematik küme altında toplanmıştır. Üçüncü aşamada, bu temalar çalışmanın araştırma sorularıyla ilişkilendirilerek sentezlenmiştir (tematik sentez). Her küme, teorik bağımlılık, yöntemsel çeşitlilik ve kavramsal özgünlük eksenlerinde yeniden değerlendirilmiştir.

Bu süreç, tematik haritanın kendisinin bir bulgu olarak görülmesini sağlamaktadır. Yani tematik dağılım yalnızca korpusu betimleyen bir araç değil, alanın kendi iç yapısı hakkında bir kanıt olarak okunmaktadır: hangi konuların çok, hangilerinin az çalışıldığı, hangi yazarların alanı domine ettiği, bu dağılımın kendisinden çıkan analitik sonuçlardır.

Reflexif Konumlanma

Bu okuma süreci bağlamsızlaştırılmış değildir. Haraway'in (1988) işaret ettiği gibi, hiçbir bilgi üretimi "hiçbir yerden bakan göz" konumundan gerçekleşmez. Bu çalışmanın yazarı, taranan yazının hem dışından bakan hem de aynı akademik üretim koşullarına tabi bir özne olarak içeriden bakan bir konumda bulunmakla birlikte bu konum, bulguların yorumlanmasında gizlenmemiş, açıkça kabul edilmiştir.

Bu reflexif duruş, Batı sosyal bilim geleneğinin nesnellik iddiasına yönelik epistemolojik bir itirazı da içermektedir (Davies, B., & Harré, R. 2007) . Bu yaklaşımla, araştırmacının konumu, bilginin geçerliliğini zedeleyen bir kusur değil, bilginin üretildiği koşulların şeffaf biçimde beyan edilmesi gereken bir bileşen olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmanın yazarının, incelenen yazının tabi olduğu aynı akademik teşvik sisteminin, aynı yayın baskısının ve aynı kurumsal hiyerarşinin içinde konumlanması, 5.1'de tartışılan yapısal bağımlılık tezinin soyut bir dışsal eleştiri değil, içeriden, bizzat yaşanan bir gözlem olduğu anlamına gelmektedir. Bu konumlanma, çalışmanın bulgularının geçerliliğini azaltmamakta aksine, bulguların hangi bakış açısından üretildiğini okuyucuya açık biçimde sunarak, akademik şeffaflığın bir gereğini yerine getirmektedir.

Bulgular: Türkiye'de Dijital Sosyolojinin Tematik Haritası Veri Toplama Yöntemi Tematik Kümeler ve Yapısal Örüntüler

Tematik küme	Makale sayısı (n)	Pay (%)
Disipliner konumlanma ve alan kuruluşu	21	25,6
Yapay zeka ve toplumsal dönüşüm	14	17,1
Dijital kimlik ve kültür	10	12,2
Platform kapitalizmi ve emek	10	12,2
Dijital din	7	8,5
Dijital eşitsizlik	7	8,5
Psikopolitika	7	8,5
Algoritmik denetim ve çevre	3	3,7
Dijital medya	3	3,7
Toplam	82	100,0

İncelenen makaleler, içerik çözümlemesinden çıkan dokuz tematik kümeye dağılmaktadır. Ancak bu dağılımın şekli, alanın içeriğinden önce yapısı hakkında konuşmaktadır. Dokuz kümeli bir dağılımda eşit pay yüzde on bir olurken, en büyük küme tek başına yüzde yirmi beşi toplamaktadır. İlk iki küme birlikte literatürün %42.7'sini kaplar. Geri kalan yedi küme ise yüzde on ikiden yüzde dörde inen, giderek incelen bir alana yayılır. Tablonun söylediği şey temaların yokluğu ya da rastgele bir saçaklanma değildir. Ağırlık belirgin biçimde bir uca yığılmış, kuyruk ise dağılmıştır. Asıl mesele odağın bulunmaması değil, odağın nereye düştüğüdür.

Bu yığılmanın ilk ve en ağır halkasını, makalelerin dörtte birini tek başına toplayan disiplinler konumlama ve alan kuruluşu tartışmaları oluşturur (Mammadova, 2023). Bu çalışmalar dijital sosyolojinin ne olduğunu, sosyoloji içinde nereye oturduğunu ve hangi yöntemle ilerleyeceğini tartışır. Yani dijital toplumsal gerçekliği çözümlemek yerine, çözümlemenin zeminini döşemekle uğraşırlar. Bir alanın yazınının dörtte birinin kendi tanımına ayrılmış olmasını entelektüel bir olgunluk olarak okumak mümkün olmakla birlikte bu tabloyu disiplinlerarası bir genişleme arzusunun işareti sayan bir yorum da kurulabilir. Ne var ki olgunun bir alt-alanının birkaç kuramsal eksen çevresinde yoğunlaştığı, kendini tanımlama yükünü çoktan geride bıraktığı düşünülürse, buradaki yoğunlaşma olgunluğa değil, henüz kökleşmemiş bir kurumsal varoluşa işaret eder. Türkiye'de dijital sosyoloji, büyük ölçüde kendini var etmekle meşguldür.

İkinci yoğunlaşma noktası, yapay zeka ve toplumsal dönüşüm çalışmalarıdır. Bu kümenin büyüklüğü, alanın birikmiş bir kuramsal damardan değil güncel gündemden beslendiğini düşündürmektedir. Yapay zeka çoğu çalışmada özgün bir sosyolojik çerçeveyle ele alınmak yerine, kamuoyunun ilgisini çeken bir konunun sosyoloji etiketiyle yeniden paketlenmesine dönüşmektedir². Bu iki halkanın ardından gelen yedi küme ise alanın asıl dağınıklığının yaşandığı yerdir. Dijital kimlik ve kültür ile platform kapitalizmi ve emek onar makaleyle benzer bir orta bölgeyi paylaşır. Dijital din, dijital eşitsizlik ve psikopolitika yedişer makaleyle daha da inceler. Algoritmik denetim ve çevre ile dijital medya ise üçer makalede kalarak neredeyse temsil edilmemiş sayılır. Eleştirel dijital sosyolojinin uluslararası yazında merkezde duran algoritmik iktidar ve denetim temasının burada kuyruğun en ucuna düşmesi, alanın hangi tartışmalara geç kaldığını da dolaylı olarak gösterir.

Tematik dağılımın yanında, onunla iç içe geçen ikinci bir yapısal örüntü yazar profilidir. İncelenen makaleler dar bir çekirdek kadronun değil, birbirinden bağımsız çok sayıda yazarın kaleminden çıkmıştır. İlk bakışta bu genişlik alanın canlılığına yorulabilir. Oysa yazarların büyük bölümü konuya bir kez uğrayıp ayrılmakta, aynı isimlerin alana dönüp üzerine ekleyerek ilerlediği bir süreklilik görülmemektedir. Alanı taşıyan şey, birikimli araştırma programları yürüten yerleşik bir topluluk değil, çoğunlukla tek seferlik katkılardan oluşan kalabalık ve dağınık bir yazar

² Tüm sosyal bilim akademi çalışmalarında yapay zeka uygulamaları yaygın bir hal almıştır. Daha ayrıntılı bilgi için bk. Erdem and Demiryakan (2025), Civelek (2025), Günay (2025), Önen (2025), Özdemir (2025), Sandıkçı and Soy (2026), Arduç Kara (2026), Ertan (2026), Uygun (2026), Yılmaz (2025), Kan Çelik (2026), Bayat Arslan and Cuma (2026), Köksal and Zorlu Kale (2025), Varol (2025), Ahmed and Hamod (2026), Efendioğlu (2023), Sert (2026), and Güçlüten (2026), Denizci et al. (2018), Baran (2022), Keleş and Keleş (2018), Karadağ (2025), Coşkun (2025), Ahmed and Hamod (2026), Arıcı and Karacı (2013), Keleş and Keleş (2017), Keleş et al. (2017), Bekil (2018), Keleş (2018), Serçemeli (2018), Akyıldız and Akyıldız (2020), Işık and Darı (2023), Abdulrazagova et al. (2025), Arğın (2025), Tetik Küçükkelçi (2025), Çakmak (2025), Yıldırım Altun (2025), Zan and Zan (2025), Mazlum and Mazlum (2025), Efendioğlu (2023), Sert (2026), and Güçlüten (2026), Denizci et al. (2018), Baran (2022), Keleş and Keleş (2018), Karadağ (2025), Coşkun (2025), Ahmed and Hamod (2026), Arıcı and Karacı (2013), Keleş and Keleş (2017), Keleş et al. (2017), Bekil (2018), Keleş (2018), Serçemeli (2018), Akyıldız and Akyıldız (2020), Işık and Darı (2023), Abdulrazagova et al. (2025), Arğın (2025), Tetik Küçükkelçi (2025), Çakmak (2025), Yıldırım Altun (2025), Zan and Zan (2025), Mazlum and Mazlum (2025), Yıldız (2025), Başar (2025), Tuğcu (2025), Özdemir (2026), Çora et al. (2026), Büyükbıyıcı and Yozcu (2026), Ardatürk (2026), Arduç Kara (2026), Ertan (2026), Ahmed and Hamod (2026), Efendioğlu (2023), Çelik et al. (2025), Doğru and Hacımuftuoğlu (2025), Koçakoğlu and Koçakoğlu (2025), Ekinci (2025), Sakin and Türk (2025), Aşkun (2024), Yener and Köse (2023), Romya Bilgin and Küçükşabanoğlu (2023), Çark (2020), Kanat (2020), Altındış (2020), Zenginloğlu (2026), Dalmış (2026), Ölçer (2025), Sarıbaş (2025), Karakuş et al. (2025), Güzel (2024), Kızıldağ (2023), Odacıoğlu (2022).

havuzudur. Bu genişlik bir derinliğe dönüşmemekte, alan çok sayıda elin değip geçtiği ama hiçbir elin uzun süre tutunmadığı bir zemine benzemektedir. İçeriksel yoğunlaşmanın kendini tanımlamaya kayması ile üretimin süreklilik kazanmamış bir yazar kalabalığına yayılması aynı tablonun iki yüzüdür. Her ikisi de henüz oturmamış, taşıyıcı bir kurumsal omurgadan yoksun bir alanın profilini çizer. Bu nedenle yazar dağınıklığı tematik dağılımdan bağımsız bir ayrıntı değil, aynı kurumsallaşma sorununun ikinci kanıtıdır.

Eleştirel Analiz: Yapısal Eksiklikler

Teorik Bağımlılık: Kuramsal İthalat ve Montaj Sanayi

İncelenen 82 makalenin tamamında Batı menşeli yazarlara atıf yapılmışken, Türk akademisyenlere yapılan atıf sayıları son derece sınırlı kalmıştır. Bu durum, makalelerin atıf yapısı, içerik ve yazar profilinden bağımsız üçüncü bir yapısal eğilimi açığa çıkarır. Türkiye menşeli özgün bir kuramsal çerçeveye yapılan atıf yalnızca üç makalede tespit edilebilmiş, bu üç makalede dahi atıf kuramsal değil yöntemsel düzeyde kalmıştır. Yani Türkiye'den bir isme başvurulduğunda bile bu başvuru bir düşünce çerçevesini benimsemek için değil, bir teknik ya da ölçek ödünç almak için yapılmıştır. Kuramsal otorite tümüyle dışarıda konumlanmakta, yerli üretim ancak uygulayıcı bir role indirgenmektedir.

Bu asimetri bir tesadüf ya da örneklemin tekil bir özelliği değildir. Dijital sosyoloji yazınında gözlenen bu tablo, Türkiye sosyal bilimlerinin uzun süredir taşıdığı daha geniş bir eğilimin yalnızca yeni bir alandaki görünümüdür. Kuramın üretildiği yer ile uygulandığı yer arasındaki bu iş bölümünde Türkiye'deki akademisyen, kendi toplumsal gerçekliğini çözümlerken dahi çözümleme araçlarını ithal etmekte, kavramı üretenin değil tüketenin konumuna yerleşmektedir. Batılı kuramcıya yapılan atıf bir entelektüel zorunluluk gibi işlerken, yerli birikime yönelmek çoğu zaman gereksiz hatta riskli görülmektedir, çünkü meşruiyetin kaynağı içeride değil dışarıdadır. Bu tutum, bireysel yazar tercihlerinin toplamından çıkan rastlantısal bir örüntü değil, akademik alanın meşruiyet ölçütlerini büyük ölçüde merkez ülkelerin üretimine bağlayan yapısal bir bağımlılığın ifadesidir. Nitekim Türkiye akademisinde bilimsel değerlendirmenin giderek rekabetçi endeksler ve atıf kültürü üzerinden işlemesi, bu bağımlılığı kurumsal bir zorunluluğa dönüştürmektedir (Yalkın & Özbilgin, 2026). Dijital sosyolojinin genç bir alan olması bu bağımlılığı yaratmamış, yalnızca onu daha çıplak biçimde görünür kılmıştır.

İncelenen on dört yıllık literatürün önemli bir bölümü, özgün kuram üretiminden çok kuram aktarımına ve uyarlamaya dayanmıştır. Batı'da geliştirilen kavramsallaştırmalar Türkiye bağlamına ampirik olarak uygulanmaya çalışılmış, bu eğilim kendini iki belirgin örüntüde göstermiştir. İlki, "X kavramı bağlamında Y örneği" kalıbı olarak adlandırılabilir. Makalelerin yapısal kurgusu sıklıkla şu biçimi alır: Zuboff'un gözetim kapitalizmi çerçevesinde Türkiye'deki akıllı şehir uygulamaları ya da Habermas'ın kamusal alan kuramı ekseninde Türkiye'de Twitter. Bu kurguda kuram, veriyi anlamlandırmak için yeniden işlenen esnek bir araç olarak değil, daha çok doğrulanması beklenen, sınanmaya kapalı bir öncül olarak ele alınma eğilimindedir. Öne çıkan kuramsal referanslar Castells (ağ toplumu), Lupton (dijital sosyoloji programı), Giddens (yapı-fail), Foucault (panoptikon) ve Han (psikopolitika) çevresinde yoğunlaşmaktadır. Bu tablo, daha geniş bir kuramsal çerçevenin seçici ve indirgenmiş biçimlerinin ödünç alındığını düşündürmektedir.

İkinci örüntü, kavramsal incelmedir. Örneğin "yankı odası" (Sunstein, 2001) ve "filtre balonu" (Pariser, 2011) kavramları Batı yazınında büyük ölçüde algoritmik mimari ve kişiselleştirme üzerinden açıklanırken, Türkiye'deki bazı çalışmalarda bu kavramların algoritmik arka plandan kopararak ülkenin tarihsel ve siyasal kutuplaşmasının dijital ortama yansımaları olarak okunduğu görülmektedir. Bu okuma biçiminde teknolojinin kendine özgü fail rolü görece geri planda kalmaktadır. Dikkat çeken bir başka nokta, kuramsal referansların bir bölümünün doğrudan kaynaktan değil, Türk araştırmacıların yorumları aracılığıyla aktarılmasıdır. Örneğin Han'ın psikopolitika kavramı kimi çalışmalarda Han'ın kendi metni yerine bir başka yorumcunun aktarımı

üzerinden kullanılmaktadır. Bu durum, kuramsal bağımlılığın ikinci bir katmanına işaret etmektedir: merkez kurama doğrudan erişim değil, onun yerel aktarımına dayanma.

Coğrafi açıdan bakıldığında atıf yapılan yazarların neredeyse tamamı ABD, İngiltere, Almanya ve Avustralya'da üretim yapan akademisyenlerdir. Küresel Güney'den herhangi bir teorik referans incelenen yazında yer bulmamıştır. Türkiye'nin yazını Batı'ya teorik olarak bağımlı olmakla kalmamakta, benzer yapısal gerilimler yaşayan diğer çevre toplumlara da teorik olarak kapalı durmaktadır.

Bu teorik bağımlılık, bireysel bir tercih yokluğundan değil, Batılı çerçeveleri yeniden üretmeyi maddi olarak ödüllendiren yapısal bir sistemin ürünüdür. Akademik teşvik mevzuatı SSCİ ve ilgili uluslararası indekslerde yayımlanmayı puanlama ve ücret sistemiyle doğrudan ilişkilendirmektedir. Bu durum araştırmacıları yerel kavram üretmek yerine metropol teorileri ithal ederek uluslararası dergilere uygulama stratejisine yönlendirmektedir (Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2020). Türkiye'de akademisyenlerin bu yapıyla deneyimini inceleyen çalışmalar, performativite kültürünün akademik kimliği yeniden şekillendirdiğini ve akademisyenleri direnme, etik ikilemlerle uyum sağlama ya da benimseme arasında farklı konumlara ittiğini göstermektedir (Tülübaş & Göktürk, 2020). Sosyoloji disiplini özelinde bu bağımlılığın kökleri daha derine uzanmaktadır: Türk sosyolojisinin metodolojik devletçilik ve pozitivizme yatkın olduğu, ulusal sınırları analiz birimi olarak içselleştirdiği ve kendi içinde merkez-çevre dinamiklerini yeniden ürettiği görülmüştür (Kasapoğlu, 2005). Dijital sosyoloji bu tablonun bir istisnası değil, yapısal bir devamıdır.

Yöntemsel Tekdüzelik

İncelenen 82 makalenin 62'si, yani %75'i, herhangi bir ampirik veri üretmeksizin yürütülen kuramsal derlemelerden oluşmaktadır. Geriye kalan 20 çalışmada içerik analizi, söylem analizi, durum çalışması ve bibliyometrik analiz gibi yöntemlere başvurulmuştur. Ancak bu çalışmaların hiçbirinde netnografi, dijital etnografi, platform API'leri üzerinden veri toplama ya da uzun süreli saha araştırması gibi dijital sosyolojinin metodolojik potansiyelini karşılayan yaklaşımlara yer verilmemiştir.

Bu tablo, yöntemsel bir tercihten çok yöntemsel bir kısıtın yansıması olarak değerlendirilebilir. Lupton'ın (2015) dijital sosyoloji programının dört ekseninden biri olan "dijital veri analizi" (dijital veriyi toplumsal araştırma için kullanmak) eksenine karşılık gelen sistematik bir pratik Türkiye yazınında neredeyse yoktur. Araştırma nesnesi dijital olan bir alanın kendisini büyük ölçüde kuramsal düzeyde kurması, alanın epistemolojik olduğu kadar metodolojik bir kapasite sorunu taşıdığını düşündürmektedir. Türkiye yazını araştırma nesnesini tanımlamakta, ancak onu gözlemlememektedir.

Kavramsal Durağanlık ve Kaçırılan Fırsatlar

İncelenen 82 makalenin 65'inde herhangi bir kavramsal girişime rastlanmamaktadır. Geriye kalan 17 çalışmada "kısmi" özgünlük gösteren girişimler tespit edilmiştir: "sanal aidiyet" (Yavuz, 2024), "hayalet emek" ve "dijital Leviathan" (Tüncer & Yolcuoğlu, 2026), "dijital panoptikon" (Akbaş, 2024), "inanç göçebeliği" ve "hibrit dindarlık" (Düzenli, 2024). "Hayalet emek" Gray ve Suri'den (2019), "dijital panoptikon" Foucault'dan, "dijital Leviathan" Hobbes'tan türetilmektedir. Gerçek anlamda Türkiye'nin özgün dijital deneyiminden türetilmiş, uluslararası literatürde karşılığı bulunmayan bir kavrama rastlanmamıştır. Bu yokluk, Türkiye'nin küresel dijital sosyoloji teorilerini sarsacak ve genişletecek özgün bir bağlam sunduğu gerçeğiyle birlikte okunduğunda, kaçırılan fırsatların haritasını çıkarmak mümkündür.

Birincisi, otoriter dijitallik ve gündelik direniş. Batı teorileri dijital otoriterliği ya tam bir devlet gözetimi ya da piyasa odaklı bir manipülasyon olarak görür. Oysa Türkiye bağlamı, devletin dijital aygıtları kontrol etme gücü ile vatandaşın bu kontrolü aşma konusundaki taktiksel dehası

arasındaki gri alanı gözler önüne sermektedir. BTK engellemelerine karşı VPN kullanım oranlarının patlaması, mizahtan beslenen dijital protesto dili ve troll ağlarının manipülasyonuna karşı geliştirilen sivil doğrulama ağları, "hibrit rejimlerde algoritma okuryazarlığı ve gündelik direniş" başlığı altında küresel literatüre yeni bir model sunabilirdi. Bu potansiyel büyük ölçüde değerlendirilmemiştir.

İkincisi, muhafazakar dijitalleşme ve dijital dindarlık. Ana akım dijital sosyoloji, seküler ya da post-seküler Batı toplumlarının dinamikleriyle tasarlanmıştır. Türkiye literatüründe muhafazakar ve İslami kimliğin dijitalleşmesi, Instagram'daki muhafazakar influencerlar, dijital zikirmatikler, helal flört uygulamaları, YouTube vaizleri, sıklıkla çalışılmıştır. Ancak bu çalışmalar olguyu yalnızca popüler kültür düzeyinde bırakmıştır. Buradan din sosyolojisi ile dijital sosyolojinin kesişiminde yer alacak, kapitalizm ile kutsalın dijital uzlaşmasını açıklayan özgün bir kuramsal çerçeve devşirilebilirdi. Bu potansiyel de değerlendirilmemiştir.

Üçüncüsü, dijital klientalizm ve ağ toplumunda yeni aşiretçilik. Castells, ağ toplumunda geleneksel bağların çözüleceğini ve yerini akışkan ağlara bırakacağını öngörür. Türkiye'deki ampirik gerçeklik ise bunun tam tersini göstermektedir: geleneksel ve feodal bağlar, WhatsApp aile grupları, hemşeri derneklerinin sosyal medya sayfaları ve dijital klientalizm ağları vasıtasıyla dijital ortamda daha da tahkim edilmektedir. Türkiye akademisi, küresel ağ toplumu teorisine "geleneksel yapıların dijital entegrasyonu ve yeni aşiretçilik" eleştirisiyle güçlü bir teorik katkı sunma fırsatını büyük ölçüde kaçırmıştır.

Bu üç eksen aynı zamanda şunu ortaya koymaktadır: kavramsal üretkenliğin sınırlılığı, veri yokluğundan kaynaklanmamaktadır. Türkiye'de incelenilecek malzeme fazlasıyla mevcuttur. Sorun, mevcut araştırma pratiğinin bu malzemeyi kuramsal bir katkıya dönüştürecek kavramsal girişim ve altyapıdan büyük ölçüde yoksun olmasıdır. Kavram üretmek, veriyi yorumlamaktan farklı bir entelektüel risk gerektirir: mevcut çerçevelerin görme biçiminin sınırlarını içeriden zorlamayı, adlandırılmamış olanı adlandırmayı ve bu adlandırmanın başka bağlamlara taşınabilirliğini savunmayı. Bu koşullar altında Türkiye'de dijital sosyoloji, büyük ölçüde Türkiye'yi anlamak için değil, Türkiye'yi yerleşik Batılı kategoriler aracılığıyla temsil etmek için üretilmektedir.

Bağlamsal Teorileştirmeye Doğru: Türk Dijital Deneyiminden Üç Kavram

Bu çalışmanın beşinci bölümünde sergilenen tabloda ortaya konan teorik bağımlılık, yöntemsel tekdüzelik ve kavramsal kısırlık salt bir eleştiri değildir. Aynı zamanda bir zorunluluğun haritasıdır. Türkiye'nin dijital deneyimi, mevcut küresel çerçeveler tarafından görülemeyen, dolayısıyla adlandırılmamış dinamikler barındırmaktadır. Bu bölüm, söz konusu dinamikleri kavramsal düzeyde ele alma girişimini temsil etmektedir. Önerilen üç kavram evrensellik iddiası taşımamaktadır; Türkiye'nin özgün bağlamından üretilmiş, ancak benzer yapısal gerilimleri yaşayan başka yarı-çevre toplumlara da analitik olarak taşınabilir orta menzilli teorik kategorilerdir (Merton, 1968).

Müphemiyetin Dijital Ekonomisi: Güvensizlik İçinde Güven

Türkiye'deki dijital deneyiminin en özgün boyutlarından biri, katılım ile denetim arasındaki gerilimin aynı özne tarafından, aynı platform üzerinde, eş zamanlı olarak yaşanmasıdır. Kullanıcı, engellenen bir platforma VPN aracılığıyla bağlanmaktadır. Siyasi mobilizasyonu mümkün kılan araç, o mobilizasyonu izleyen devlet aygıtının da aracıdır. Görünür olmak bir hak talebi iken aynı zamanda bir gözetlenme riskidir. Bu durumu Castells'in ağ özgürlüğü varsayımı, Foucault'nun iktidar karşısında pasif özne modeli ya da Han'ın gönüllü itaat çerçevesi tam olarak karşılayamamaktadır; zira bu teorilerin hiçbirisi katılımın bizzat denetimi besleyip beslemediği sorusunu, öznelere bunu bilerek sürdürdüğü bir bağlamda ele almamaktadır.

Bu dinamiği güvensizlik içinde güven olarak adlandırıyoruz. Kavram, dijital platforma katılımın, o platformun denetim kapasitesini meşrulaştırabileceğini bile bile sürdürülmesi olgusunu ifade etmektedir. Bu bir çaresizliğin değil, rasyonel bir müphemiyetin ürünüdür: kullanıcı, sistemin

hem araç hem hapisane olduğunu bilmekte ancak bu bilgiyle birlikte katılmayı seçmektedir. Söz konusu tutum, de Certeau'nun (1984) "taktik" kavramıyla kısmen örtüşmektedir zayıfın, güçlünün kurduğu alanda hareket etme biçimi olarak. Ancak güvensizlik içinde güven bundan farklıdır: taktik bir kaçış değil, müphemiyetle barışık bir kalış halidir. Kavramın analitik gücü yalnızca Türkiye için değil, dijital platformların hem özgülleştirici hem denetleyici olarak işlediği bütün hibrit rejim bağlamları için geçerlidir.

Dijital Neo Asabiyye: Ağ Toplumunun Geleneksel Direnci

Castells'in ağ toplumu kuramının baskın okumalarında geleneksel bağların çözülerek yerini seçilmiş ve akışkan ağlara bıraktığı varsayılr; mevcut "dijital aşiretçilik" (digital tribalism) kavramı da büyük ölçüde Maffesoli'nin (1996) neo-tribalizmini izleyerek bu seçilmiş, ilgi temelli toplulukları tarif eder. Türkiye'deki ampirik gerçeklik ise farklı bir olguya işaret etmektedir. Akrabalık, hemşerilik, cemaat ilişkileri gibi atfedilmiş ve geleneksel bağların WhatsApp aile grupları, hemşeri derneklerinin sosyal medya sayfaları ve dijital klientalizm ağları aracılığıyla dijital ortamda çözülmek yerine yeniden tahkim edilmesi. Bu, mevcut dijital aşiretçilik kavramını seçilmiş topluluklardan atfedilmiş bağların dijital sürekliliğine doğru genişletmeyi gerektiren özgün bir kuramsal fırsattır.

Bu dinamiği dijital neo asabiyye olarak adlandırıyoruz. Kavram, ağ teknolojilerinin geleneksel topluluğu dönüştürmek yerine onu yeniden örgütlemesini, birincil bağları zayıflatmak yerine onlara yeni dolaşım kanalları açmasını ifade etmektedir. Bu, ağ toplumu teorisine yönelik salt ampirik bir itiraz değil, teorik bir düzeltmedir. Ağ mantığı evrensel değildir, hangi toplumsal zemin üzerine düştüğüne göre farklı örüntüler üretmektedir. Dijital aşiretçilik kavramı, güçlü geleneksel bağ yapılarına sahip diğer toplumlarda, Orta Doğu, Güney Asya, Sub-Saharyan Afrika, benzer örüntülerin incelenmesi için analitik bir başlangıç noktası sunmaktadır.

Kutsal ile Sermayenin Dijital Uzlaşması: Teo-Dijital Habitus

Sonuncusu, muhafazakâr dijitalleşme ve dijital dindarlık. Ana akım dijital sosyoloji büyük ölçüde seküler ya da post-seküler Batı toplumlarının dinamikleriyle tasarlanmıştır. Türkiye literatüründe ise muhafazakâr ve İslami kimliğin dijitalleşmesi, yani Instagram'daki muhafazakâr influencerlar, dijital zikir araçları, helal flört uygulamaları ve YouTube vaizliği gibi olgular sıklıkla çalışılmış, ancak bu çalışmalar olguyu çoğunlukla popüler kültür düzeyinde bırakmıştır. Oysa dini habitus, kutsalın simgesel mallar piyasasındaki dolaşımı ve dijital din ayrı ayrı yerleşik kuramsal çerçevelerdir. Bu literatürün büyük bölümü de seküler, post-seküler ya da Hristiyan bağlamlar üzerine kuruludur.

Türkiye örneğinin sunduğu özgül olgu, muhafazakâr-İslami dindarlığın neoliberal piyasa mantığıyla dijital ortamda kurduğu uzlaşma, bu çerçevelerin kesişiminde henüz yeterince kuramlaştırılmamış bir alana işaret eder. Söz konusu pratikler dini habitusun piyasa rasyonalitesiyle eklemlendiği özgül bir biçimi gözler önüne sermekte ve mevcut dijital din kuramını İslami ve yarı-çevre bir bağlama doğru genişletmeyi mümkün kılmaktadır. Buradan din sosyolojisi ile dijital sosyolojinin kesişiminde, kutsalın sermayeyle dijital uzlaşmasını açıklayan özgün bir kuramsal çerçeve geliştirilebilirdi. Ancak Türkiye yazını bu potansiyeli de büyük ölçüde değerlendirmemiştir.

Sonuç, Tartışma ve Çıkarımlar

Makalenin bu bulgulara dayanan ana argümanı şudur: Türkiye'deki dijital sosyoloji literatürü 2010–2025 arasında kayda değer bir ampirik birikim oluşturmuş (metodolojik birikim), ancak kuramsal bağımlılığı aşamadığı için bu birikimi küresel kuramsal hegemonya karşısında epistemik bir kaldıraça dönüştürememiştir (kuramsal bağımlılık). Burada önerilen çözüm, Batı kuramlarını reddetmek değildir. Tersine, bu kuramları Türkiye gibi melez ve dinamik bağlamların süzgecinden geçirerek "taşraştırmak" (Chakrabarty, 2000) ve böylece küresel sosyolojiye Güney/çevre

perspektifinden katkı vermektir. Go'nun (2016) gösterdiği gibi, bu hamle merkezi dışlamayı değil, merkezin göremediğini kenardan görünür kılarak kuramı yenilemeyi amaçlar.

Bu argümanın dayandığı tablo, üç düzeyde birbirini doğrulayan bir örüntüden çıkıyor. Tematik dağılımdaki yığılmanın alanın kendini tanımlama uğraşında toplanması, yöntemsel repertuarın kuramsal derlemeye sıkışması ve kavramsal üretimin büyük ölçüde yerleşik kategorilerin uyarlanmasıyla sınırlı kalması, birbirinden bağımsız üç kusur değildir. Üçü birlikte, henüz özerk bir alan olarak kristalleşmemiş, üretimini sürekliliği olmayan bireysel katkılara dayandıran ve meşruiyetini merkez kuramın onayında arayan bir entelektüel yapının profilini çizer. Bu anlamda bulgular, münferit bir disiplin tarihinden çok, yarı-çevre konumundaki bir akademinin bilgi üretim koşullarının dijital sosyoloji özelinde görünür hale gelmiş bir kesitidir.

Tartışmanın merkezine yerleştirilmesi gereken nokta, bu tablonun bir yetenek ya da emek eksikliğiyle açıklanamayacağıdır. Türkiye, dijital toplumsallığın kuramsal olarak en verimli gözlemlenebileceği bağlamlardan biridir: otoriter eğilimlerle gündelik direnişin iç içe geçtiği melez bir rejim, İslami dindarlığın piyasa mantığıyla eklemlendiği özgün bir dijital alan ve geleneksel bağların çözülmek yerine dijitalde yeniden tahkim edildiği bir toplumsal doku. Sorun gözlemlenecek malzemenin değil, bu malzemeyi kuramsal bir katkıya çevirecek kurumsal ve epistemik altyapının yokluğudur. Önceki bölümlerde tartışıldığı üzere, performans ölçütlerini rekabetçi endeksler ve atıf kültürü üzerinden işleten bir değerlendirme rejimi kavramsal girişimin gerektirdiği riski değil, hızlı ve görünür yayın çıktısını ödüllendirmektedir. Kavram üretmek ise tanımı gereği yavaş, belirsiz ve başarısızlığa açık bir iştir. Dolayısıyla kuramsal bağımlılık, bireysel tercihlerin değil, alanın içinde işlediği teşvik yapısının bir sonucudur.

Bu çalışmanın kuramsal katkısı iki düzeyde okunabilir. Birincisi, betimleyici düzeyde, Türkiye dijital sosyolojisinin bibliyometrik ve içeriksel bir haritasını çıkararak alanın kendi üzerine düşünmesi için bir ayna sunar. İkincisi ve daha önemlisi, çözümleyici düzeyde, "metodolojik birikim" ile "kuramsal bağımlılık" arasındaki gerilimi, yalnızca Türkiye'ye değil benzer yapısal konumdaki yarı-çevre akademilerine de taşınabilecek orta menzilli bir kategori olarak önerir (Merton, 1968). Önerilen üç kavramsal açılım da bu mantıkla okunmalıdır: hiçbir merkez kuramı reddetmez, her biri o kuramın kör noktasında kalan bir dinamiği adlandırarak onu kenardan yeniden yönlendirmeyi dener. Kavramsal üretim burada bir varış değil, bir başlangıç noktasıdır; çünkü önerilen kategoriler ancak görgül olarak sınanır, rafine edilir ve gerektiğinde terk edilirse kuramsal değer kazanır.

Çalışmanın sınırları, bu sonuçların okunma biçimini de çerçeveler. İnceleme belirli bir tarih aralığı ve örnekleme sınırlıdır; farklı dizinler, dil havuzları ya da gri literatür dahil edildiğinde dağılımın ayrıntıları değişebilir. Gelecek araştırmalar için bazı konular öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki, burada öne sürülen kategorilerin tek tek olgular üzerinde ampirik olarak sınanması, yani makalenin kendi çağrısını yerine getirecek saha temelli çalışmalardır. İkincisi, aynı çözümlemenin başka yarı-çevre bağlamlarıyla karşılaştırmalı biçimde yürütülerek "metodolojik birikim / kuramsal bağımlılık" geriliminin taşınabilirliğinin test edilmesidir. Üçüncüsü, teşvik yapısı ile kavramsal üretkenlik arasındaki ilişkinin doğrudan, kurumsal veriyle incelenmesidir. Bu adımlar atıldığında Türkiye dijital sosyolojisi, kendi gerçekliğini yalnızca Batılı kategorilerle temsil eden bir alan olmaktan çıkıp o kategorileri kenardan yenileyen bir konuma geçebilir. Bu çalışmanın asıl iddiası da budur: çevreden üretilen bilgi, merkezin eksik bıraktığını tamamlama kapasitesine sahiptir, yeter ki bu kapasite gözlemden kurama uzanan riski göze alabilsin.

References

- Abdulrazagova, K., Kır, B., & Kocabıyık Çaşkurlu, S. (2025). From traditional methods to digitalization: The transformation of the ready-to-wear industry. *Turkish Studies*, 20(Ö1), 1–16. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.80296>
- Ahmed, M. A. U., & Hamod, M. (2026). The effectiveness of using artificial intelligence models and active learning to assess hadith reading skills: Innovation and development [Hadis okuma becerisinin değerlendirilmesinde yapay zekâ modellerinin ve aktif öğrenmenin kullanım etkililiği: İnovasyon ve geliştirme]. *Turkish Studies - Comparative Religious Studies*, 21(1), 1–48. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.89106>
- Akbaş, A. (2024). Dijital panoptikon: Elektronik gözetimin toplumsal yansımaları [Digital panopticon: Social reflections of electronic surveillance]. *Sinop İlahiyat Dergisi*, (1), 51–89.
- Akyıldız, S. G., & Akyıldız, Y. (2020). *Westworld* dizisinde makine öğrenmesi: Cinsiyet eşitsizliğini yeniden üreten yapay zekâ yaratımları. *Turkish Studies*, 15(2), 999–1010. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.41975>
- Altındış, F. (2020). General evaluation on non-emotional investment method “algorithmic trading” and sample of algorithm study. *Turkish Studies - Economics, Finance, Politics*, 15(1), 23–34. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.37827>
- Ardaturk, A. S. (2026). An analysis of the sector: Digital interfaces and techniques used in the design offices [Bir sektör analizi: Tasarım ofislerinde kullanılan dijital arayüzler ve teknikler]. *Turkish Studies*, 21(1), 143–197. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87841>
- Arduç Kara, E. (2026). Artificial intelligence fatigue, technostress and journalism: A conceptual literature review [Yapay zekâ yorgunluğu, teknostres ve gazetecilik: Kavramsal bir literatür taraması]. *Turkish Studies*, 21(1), 199–235. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87954>
- Arğın, E. (2026). Ethics and artificial intelligence: Data privacy and algorithmic transparency in social sciences [Yapay zekâ ve etik: Sosyal bilimlerde veri gizliliği ve algoritmik şeffaflık]. *Turkish Studies*, 21(2), 2111–2155. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.86847>
- Arıcı, N., & Karacı, A. (2013). Türkçe öğrenimi için web tabanlı zeki öğretim sistemi (TÜRKZÖS) ve değerlendirmesi. *Turkish Studies*, 8(8), 65–87. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.4878>
- Aşkun, V. (2024). ChatGPT gibi üretken yapay zekalar ile insan kaynakları yönetimi etkileşimi: Daha fazla çalışma için görüşler ve yollar. *Turkish Studies - Economics, Finance, Politics*, 19(2), 679–699. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.75863>
- Baran, Z. (2022). Geleneksel yemeklerde dijital gastronomi vizyonu. *Turkish Studies*, 17(4), 685–703. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.62028>
- Başar, F. (2025). The relationship between ChatGPT use, academic engagement, and life satisfaction: An empirical study in a faculty of tourism. *Turkish Studies*, 20(4), 2131–2144. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.86796>
- Bayat Arslan, S., & Cuma, A. (2026). Local language and cultural gaps in AI-generated literary production: Turkish folk and German folk literature examples [Yapay zekâ edebî üretiminde yerel dil ve kültür boşlukları: Türk halk ve Alman halk edebiyatı örnekleri]. *Turkish Studies - Language and Literature*, 21(2), 2479–2558. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.89780>
- Bekil, N. (2018). Transhumanism: Immortality & singularity in *Do androids dream of electric sheep?* & *The transhumanist wager*. *Turkish Studies - Social Sciences*, 13(18), 251–262. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.13790>

- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste* (R. Nice, Trans.). Harvard University Press. (Original work published 1979)
- Büyükboyacı, Ş., & Yozcu, Ö. (2026). The codes of mental transformation in education: A thematic analysis of graduate social studies students' perspectives on artificial intelligence [Eğitimde zihinsel dönüşümün kodları: Lisansüstü sosyal bilgiler öğrencilerinin yapay zekâya ilişkin görüşlerinin tematik analizi]. *Turkish Studies*, 21(1), 623–665. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87753>
- Castells, M. (1996). *The rise of the network society* (The Information Age: Economy, Society and Culture, Vol. 1). Blackwell.
- Chakrabarty, D. (2000). *Provincializing Europe: Postcolonial thought and historical difference*. Princeton University Press.
- Civelek, S. (2025). From tradition to dataset: Digital archiving of traditional artistic heritage and the ethical and epistemological consequences of its use as training data for artificial intelligence. *AISS, Artificial Intelligence Studies in Society, Science, and Systems*, 1(1), 26–43.
- Coşkun, O. (2025). *Les Indes noires*'ın Türkçe çevirileri: İnsan ve yapay zekâ çevirisinin karşılaştırılması. *Turkish Studies - Language and Literature*, 20(Ö1), 291–320. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.88179>
- Çakmak, B. (2025). Duygusal tipografi: Yazı tiplerinin semantik potansiyeli ve görsel iletişimde yapay zekâ (DALL-E) yorumlaması. *Turkish Studies*, 20(Ö1), 191–214. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.82281>
- Çark, Ö. (2020). İşletmelerin dijital dönüşüm sürecinde “nesnelerin interneti” teknolojisinin etkisi. *Turkish Studies - Economics, Finance, Politics*, 15(3), 1247–1266. <https://doi.org/10.47644/TurkishStudies.41888>
- Çelik, R., Çiçeklioğlu, H., & Yazıcı, A. M. (2025). Geleceği beslemek: Girişim sermayesinin yapay zekâ hesaplama girişimleri ve sürdürülebilir yenilik üzerindeki etkisi. *Turkish Studies - Economics, Finance, Politics*, 20(4), 2191–2214. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.82939>
- Çetinkaya, E. (2017). Turkish academics' encounters with the index in social sciences. In H. Ergül & S. Coşar (Eds.), *Universities in the neoliberal era: Academic cultures and critical perspectives* (pp. 61–92). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/978-1-137-55212-9_4
- Çora, H., Mikail, E. H., & Çora, A. N. (2026). Algorithmic diplomacy: AI-assisted decision-making models and ethical boundaries in international relations [Algoritmik diplomasi: Yapay zekâ destekli karar alma modelleri ve uluslararası ilişkilerde etik sınırlar]. *Turkish Studies*, 21(1), 801–850. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87722>
- Dalmış, E. (2026). AI performance in translating rich points: A comparative analysis of ChatGPT, DeepSeek and Gemini [Çeviride zengin noktalar üzerinden yapay zekâ performansı: ChatGPT, DeepSeek ve Gemini sistemleri üzerine karşılaştırmalı bir inceleme]. *Turkish Studies - Language and Literature*, 21(1), 681–727. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.88767>
- Davies, B., & Harré, R. (1990). Positioning: The discursive production of selves. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 20(1), 43–63. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5914.1990.tb00174.x>

- de Certeau, M. (1984). *The practice of everyday life* (S. Rendall, Trans.). University of California Press. (Original work published 1980)
- Demir Askeroğlu, E. (2026). Sosyoloji literatüründe dijital kültür: WoS verileri ile bibliyometrik bir analiz [Digital culture in sociology literature: A bibliometric analysis with WoS data]. *Humanitas - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(27), 58–80. <https://doi.org/10.20304/humanitas.1849394>
- Denizci, Ö. M., Kırık, A. M., & Çetinkaya, A. (2018). A learning-based approach to fuzzy logic in framework of philosophy of informatics. *Turkish Studies - Information Technologies & Applied Sciences*, 13(29), 47–59. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.14730>
- Dereli, M. D. (2022). Din sosyolojisi araştırmalarında dijital yöntem ve teknikler [Digital methods and techniques in sociology of religion research]. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11(22), 241–265. <https://doi.org/10.53683/gifad.1110726>
- Doğru, A., & Hacımüftüoğlu, E. (2025). Tefsirde yapay zekâ uygulamalarının kullanımı: ChatGPT-4o, Google Gemini Advanced 1.5 Pro ile Microsoft Copilot'un karşılaştırması. *Turkish Studies - Comparative Religious Studies*, 20(4), 1867–1891. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87246>
- Düzenli, F. (2024). Religion and digitalisation: A journey from tradition to the future. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 24(3), 441–464. <https://doi.org/10.33415/daad.1593860>
- Efendioğlu, İ. H. (2023). Yapay zekâ pazarlaması: İnternette yapılan alışverişlerde yapay zekânın satın alma niyetine etkisi. *Turkish Studies - Economics, Finance, Politics*, 18(1), 133–153. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.66785>
- Ekinci, E. (2025). Yerel yönetimlerde yapay zekâ algısı: Yozgat Belediyesi örneği. *Turkish Studies - Economics, Finance, Politics*, 20(3), 1441–1467. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.81663>
- Erdem, M. D., & Demiryakan, D. (2025). On language education, linguistic inequality, and linguistic justice. *AIS3, Artificial Intelligence Studies in Society, Science, and Systems*, 1(1), 1–25.
- Ertan, İ. F. (2026). Generative artificial intelligence in digital games [Dijital oyunlarda üretken yapay zekâ]. *Turkish Studies*, 21(1), 1125–1161. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.88191>
- Go, J. (2016). *Postcolonial thought and social theory*. Oxford University Press.
- Gray, M. L., & Suri, S. (2019). *Ghost work: How to stop Silicon Valley from building a new global underclass*. Houghton Mifflin Harcourt.
- Güçlüten, Ç. (2026). The securitization of cross-border migration movements: Digital solutions and their impacts on law enforcement agencies [Sınır ötesi göç hareketlerinin güvenlikleştirilmesi: Kolluk kuvvetlerinin dijital çözümleri ve etkileri]. *Turkish Studies - Economics, Finance, Politics*, 21(2), 2773–2808. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.88553>
- Günay, M. (2025). The role of the aesthetic value function in evolutionary art generation. *AIS3, Artificial Intelligence Studies in Society, Science, and Systems*, 1(1), 44–67.
- Güzel, K. (2024). Bir distopik bilim kurgu oyunu örneği olarak *Landscape with Weapon*'ın mühendislik etiği bağlamında incelenmesi. *Turkish Studies - Language and Literature*, 19(2), 617–638. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.76479>

- Işık, M., & Darı, A. B. (2023). Yapay zeka film afişlerinin göstergebilimsel analizi: *Artificial Intelligence, Frank & Robot, Ex_Machina* örneği. *Turkish Studies*, 18(1), 63–82. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.64322>
- Kan Çelik, A. (2026). Once upon a code – The digital evolution of traditional narrative (artificial intelligence) [Bir varmış bir kodmuş - geleneksel masal anlatısının dijital evrimi (yapay zekâ)]. *Turkish Studies - Language and Literature*, 21(2), 2607–2635. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.88760>
- Kanat, E. (2020). Determination of optimum artificial neural network in the stock market. *Turkish Studies - Economics, Finance, Politics*, 15(1), 239–252. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.4003>
- Karadağ, E. (2025). Kamusal alanda dijital destekli heykel uygulaması örneği: Blaundos heykel uygulaması. *Turkish Studies*, 20(3), 1609–1624. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.86486>
- Karadeniz Teknik Üniversitesi. (2020). *Akademik teşvik ödeneği düzenlemesi* [Academic incentive allowance regulation]. https://ktu.edu.tr/dosyalar/ktu_d77e8.pdf
- Karakuş, N., Eren Ökten, C., & Gedik, K. (2025). İki dillilik ve yapay zekâ: Diller ötesilik tespiti için kavramsal bir model önerisi. *Turkish Studies - Language and Literature*, 20(2), 1167–1188. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.79747>
- Kasapoğlu, A. (2005). The study of sociology in Turkish higher education. *International Education Journal*, 6(4), 537–546.
- Keleş, A. (2018a). Derin öğrenme ve sağlık alanındaki uygulamaları. *Turkish Studies - Information Technologies & Applied Sciences*, 13(21), 113–127. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.14189>
- Keleş, A. (2018b). Dijital oyunlarda sonlu durum makineleri ve bulanık mantık. *Turkish Studies - Information Technologies & Applied Sciences*, 13(29), 73–82. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.14651>
- Keleş, A., & Keleş, A. (2017). BİDEMAT - zeki öğretim sistemi. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(6), 547–564. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.11547>
- Keleş, A., & Keleş, A. (2018). Nesnelerin internetinin getirdiği yenilikler ve sorunları. *Turkish Studies - Information Technologies & Applied Sciences*, 13(13), 53–66. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.13872>
- Keleş, A., Keleş, A., & Akçetin, E. (2017). Pazarlama alanında yapay zekâ kullanım potansiyeli ve akıllı karar destek sistemleri. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(11), 109–124. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.12022>
- Kızıldağ, H. (2023). Yapay zekâ bir masal yaratıcısı/anlatıcısı olabilir mi?: ChatGPT masalları. *Turkish Studies - Language and Literature*, 18(3), 1759–1775. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.71763>
- Koçakoğlu, M. A., & Koçakoğlu, Ö. (2025). Bir yapay zeka denemesi: BRICS-Türkiye ülkelerinin ortak para birimi “The Unit”in uygulanabilirliği üzerine bir analiz. *Turkish Studies - Economics, Finance, Politics*, 20(Ö1), 739–757. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.83867>

- Kökalan Çımrın, F. (2022). Sosyolojinin sosyolojisini yapmak: Türkiye'deki sosyoloji dernekleri üzerine bir araştırma [Doing sociology of sociology: A research on sociology associations in Turkey]. *İnsan ve Toplum*, 12(1), 87–112.
- Köksal, O., & Zorlu Kale, B. N. (2025). Integration of technology in the teaching of English as a foreign language: A review study. *Turkish Studies - Language and Literature*, 20(3), 2231–2240. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.82557>
- Lupton, D. (2015). *Digital sociology*. Routledge.
- Mammadova, S. (2023). Dijital sosyolojinin kavramsal temelleri [Conceptual foundations of digital sociology]. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 10(6), 2502–2511.
- Mazlum, Ö., & Mazlum, F. M. (2025). Tasarımın dünü, bugünü, geleceği: Yapay zekâ (YZ) çağında tasarımın kavramsal ve estetik dönüşümü. *Turkish Studies*, 20(3), 1721–1739. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.86478>
- Merton, R. K. (1968). *Social theory and social structure* (Enlarged ed.). Free Press.
- Nerse, S. (2020). Dijital sosyal teoriye giriş: Yapı-eylem etkileşiminde değişim [Introduction to digital social theory: Transformation in structure-agency interaction]. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (36), 850–880. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.796031>
- Odacıoğlu, C. (2022). Dijital dönüşümün mütercim tercümanlık bölümlerine yansımaları bağlamında “çeviride bilgi teknolojileri ve araçları” adlı bir ders önerisi. *Turkish Studies - Language and Literature*, 17(4), 1367–1376. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.62915>
- Ölçer, M. (2025). Yapay zekâ ile edebî metin çözümlemesi ve çeviri kalite değerlendirmesi: Modern Kore edebiyatı üzerine bir vaka analizi. *Turkish Studies - Language and Literature*, 20(4), 2931–2948. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87757>
- Önen, L. (2025). AI-supported image education in drawing: Adaptive learning environments – Personalized systems modeling student style development and generating feedback. *AIS3, Artificial Intelligence Studies in Society, Science, and Systems*, 1(1), 68–81.
- Özdemir, A. (2025a). Görsel sanatlarda yapay zekâ-dijital sanat. *Turkish Studies*, 20(4), 2585–2602. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87601>
- Özdemir, A. (2025b). Ontological and ethical boundaries in AI-based image restoration. *AIS3, Artificial Intelligence Studies in Society, Science, and Systems*, 1(1), 82–95.
- Özdemir, A. (2026). The intersection of digital art and artificial intelligence: New aesthetic paradigms and theoretical approaches [Dijital sanat ve yapay zekânın kesişimi yeni estetik paradigmalar ve kuramsal yaklaşımlar]. *Turkish Studies*, 21(1), 1457–1486. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87600>
- Pariser, E. (2011). *The filter bubble: What the Internet is hiding from you*. Penguin Press.
- Romya Bilgin, K., & Küçükşabanoğlu, Z. (2023). ABD'nin yeni güç stratejisinde yapay zekâ. *Turkish Studies - Economics, Finance, Politics*, 18(1), 273–289. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.63490>
- Sakin, İ., & Türk, Z. (2025). Teknolojiye hazırlık düzeyi ve kullanım algılarının muhasebede yapay zekanın benimseme düzeyine etkilerinin tespiti. *Turkish Studies - Economics, Finance, Politics*, 20(2), 901–919. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.79592>
- Sandıkcı, Y. T., & Soy, S. (2026). Artificial intelligence and crisis communication: A qualitative analysis within the framework of the technology acceptance model (TAM) in public relations [Yapay zekâ ve kriz iletişimi: Halkla ilişkilerde teknoloji kabullenme modeli (TAM)]

- bağlamında nitel bir analiz]. *Turkish Studies*, 21(2), 3715–3787. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.88029>
- Sarıbaş, S. (2025). Yapay zekâ çağında mitin dijital mitosferdeki edebi yeniden yazımı: Kültürel bellek ve anlatısal dönüşümler. *Turkish Studies - Language and Literature*, 20(3), 1939–1962. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.82517>
- Serçemeli, M. (2018). Muhasebe ve denetim mesleklerinin dijital dönüşümünde yapay zekâ. *Turkish Studies - Economics, Finance, Politics*, 13(30), 369–386. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.14373>
- Sert, M. F. (2026). Exploring the determinants of global income inequality using an ensemble learning, explainable artificial intelligence, and causal inference-based methodology [Topluluk öğrenmesi, açıklanabilir yapay zekâ ve nedensel analiz tabanlı bir metodoloji ile küresel gelir eşitsizliğinin belirleyicilerinin keşfi]. *Turkish Studies - Economics, Finance, Politics*, 21(2), 3523–3566. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87348>
- Sili Kalem, A. (2022). Gündelik hayatın dijitalleşmesi karşısında sosyoloji [Sociology in the face of digitalization of everyday life]. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 6(2), 95–102. <https://izlik.org/JA95RE92NK>
- Sunstein, C. R. (2001). *Republic.com*. Princeton University Press.
- Tetik Küçükkelçi, D. (2025). The mediating role of AI anxiety in the relationship between psychological resilience and social appearance anxiety. *Turkish Studies*, 20(3), 1943–1959. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.80498>
- Tuğcu, M. S. (2025). Sinemada posthümanizmin ve yapay zekânın temsili: *M3GAN* filmi örneği. *Turkish Studies*, 20(4), 2821–2839. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87416>
- Tülübaş, T., & Göktürk, Ş. (2020). Neoliberal governmentality and performativity culture in higher education: Reflections on academic identity. *Research in Educational Administration & Leadership*, 5(1), 198–232. <https://doi.org/10.30828/real/2020.1.6>
- Tüncer, E., & Yolcuoğlu, İ. G. (2026). Dijital Leviathan'ın gölgesinde sosyal bilimler: Hayalet emek ve hak temelli dönüşüm [Social sciences in the shadow of Digital Leviathan: Ghost labor and rights-based transformation]. *İmgelem*, (18), 425–446. <https://doi.org/10.53791/imgelem.1850531>
- Uygun, S. V. (2026). The use of artificial intelligence in public services related to public order and security: Country examples and recommendations for Türkiye [Asayiş ve güvenlik yönlü kamu hizmetlerinde yapay zeka kullanımı: Ülke örnekleri ve Türkiye için öneriler]. *Turkish Studies*, 21(2), 3789–3825. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.89247>
- Varol, M. (2025). İlahi imge ve teknolojik insan: Transhümanizm ile dinî geleneklerin Kur'an kursu öğreticileri perspektifinden incelenmesi. *Turkish Studies - Religion*, 20(4), 2291–2308. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87056>
- Yalkın, Ç., & Özbilgin, M. F. (2026). Türkiye'de bilimsel icracılığın eleştirel çözümlemesi: Kamuya bilgi üreten akademiden rekabetçi akademiye dönüşüm [A critical analysis of scientific performativity in Turkey: Transformation from public knowledge-producing academia to competitive academia]. *Sosyal Mucit Academic Review*, 7(1), 1–22. <https://doi.org/10.54733/smar.1789997>
- Yavuz, Y. (2024). Sanal kimlikler ve sanal aidiyet [Virtual identities and virtual belonging]. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34(3), 1573–1586. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.1507349>

- Yener, S., & Köse, İ. (2023). Treatment prediction using artificial intelligence-integrated chatbots in call centers in medical tourism. *Turkish Studies - Economics, Finance, Politics*, 18(2), 583-597. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.67267>
- Yıldırım Altun, C. (2025). Geçmiş geleceğe aktarmak: Kültürel miras alanında dijital ikiz oluşturma. *Turkish Studies*, 20(4), 2947–2960. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.82722>
- Yıldız, M. (2025). Bireysel yenilikçilik ile yapay zekâ tutumu arasındaki ilişki: Gençlik merkezlerinde etkinliklere katılan üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Turkish Studies*, 20(Ö1), 1109–1124. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.86698>
- Yılmaz, O. K. (2025). Avrupa Komisyonu’nun “Avrupa Akıllı Turizm Başkenti” uygulaması ve Türkiye kentlerinin katılımları üzerine bir araştırma. *Turkish Studies*, 20(1), 635–660. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.77830>
- Zan, N., & Zan, B. U. (2025). Yapay zekâ destekli derin sahtecilik teknolojisinin pedagojik, etik ve toplumsal boyutları. *Turkish Studies*, 20(4), 2961–2983. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.83049>
- Zenginaloğlu, K. (2026). Culture, ethics and functionality in translation strategies: A comparison of translations produced by artificial intelligence tools and human translators [Çeviri stratejilerinde kültür, etik ve işlevsellik: Yapay zekâ araçlarının ve insan çevirmenin çevirilerinin karşılaştırması]. *Turkish Studies - Language and Literature*, 21(1), 2071–2139. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.89002>

ETHICAL DECLARATIONS

Research and Publication Ethics

The author(s) declare that this manuscript is an original work prepared in accordance with the principles of scientific research and publication ethics. The manuscript has not been previously published and is not currently under consideration for publication elsewhere. All sources used in the preparation of this study have been properly cited and referenced. The author(s) confirm that the work contains no plagiarism, fabrication, falsification, or manipulation of data. The research findings are presented honestly and transparently in accordance with the principles of academic integrity.

Author Contributions

All authors have significantly contributed to the conception, design, analysis, and preparation of the manuscript. All authors have read and approved the final version of the manuscript and agree to its submission and publication.

Conflict of Interest

The author(s) declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript.

Funding

This research did not receive any specific grant, financial support, or funding from any public, commercial, or non-profit funding agencies.

Artificial Intelligence (AI) Usage Disclosure

During the preparation of this manuscript, artificial intelligence tools may have been used solely for limited purposes such as language editing, translation assistance, and stylistic improvement. Any AI-assisted translations or language corrections were carefully reviewed and verified by the author(s). Artificial intelligence tools were not used to generate the core scientific content, research design, analysis, or scholarly conclusions. All academic responsibility for the content of the manuscript rests entirely with the author(s).

Copyright and Permissions

The author(s) confirm that all necessary permissions for copyrighted materials have been obtained where required and that the manuscript does not violate any intellectual property rights.

Author Approval

All authors confirm that they have read and approved the final version of the manuscript and consent to its submission and publication.

ETİK BEYANLAR

Araştırma ve Yayın Etiği

Yazar(lar), bu makalenin özgün bir çalışma olduğunu ve bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlandığını beyan eder. Makale daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olup başka bir dergide değerlendirme sürecinde değildir.

Çalışmada kullanılan tüm kaynaklar akademik kurallara uygun biçimde atıf lanmıştır. Yazar(lar), çalışmanın intihal, veri uydurma, veri tahrifi veya manipölasyon içermediğini; araştırma bulgularının bilimsel dürüstlük ilkelerine uygun şekilde sunulduğunu beyan eder.

Yazar Katkısı

Tüm yazarlar çalışmanın tasarlanması, yürütülmesi, analizi ve makalenin hazırlanmasına önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Tüm yazarlar makalenin son hâlini okuyup onaylamış ve yayımlanmasını kabul etmiştir.

Çıkar Çatışması

Yazar(lar), bu makalenin yayımlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Finansal Destek

Bu araştırma herhangi bir kamu kurumu, ticari kuruluş veya kâr amacı gütmeyen kuruluş tarafından finansal olarak desteklenmemiştir.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı

Makalenin hazırlanması sürecinde yapay zekâ araçlarından yalnızca dil düzenleme, çeviri desteği ve anlatım iyileştirmesi amacıyla sınırlı ölçüde yararlanılmış olabilir. Yapay zekâ araçları tarafından yapılan çeviri ve dil düzenlemeleri yazar(lar) tarafından dikkatle kontrol edilmiştir. Yapay zekâ araçları çalışmanın bilimsel içeriğinin, araştırma tasarımının, analizlerinin veya akademik sonuçlarının oluşturulmasında kullanılmamıştır. Makalenin içeriğine ilişkin tüm akademik sorumluluk yazar(lar)a aittir.

Telif Hakları ve İzinler

Yazar(lar), telif hakkı gerektiren materyaller kullanılmışsa gerekli izinlerin alındığını ve çalışmanın herhangi bir fikrî mülkiyet hakkını ihlal etmediğini beyan eder.

Yazar Onayı

Tüm yazarlar makalenin son hâlini okuduklarını, onayladıklarını ve yayımlanmasını kabul ettiklerini beyan eder.